

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н
Форма № П - 4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
« _____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему

**ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Пискун Тетяна Вікторівна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Соколова Альона Миколаївна

(підпис, дата)

Рецензент Прудко Едуард Олександрович

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	6
1.1 Теоретичні основи платоспроможності в сучасних умовах господарювання.....	6
1.2 Сутність функціонування механізму забезпечення платоспроможності підприємства.....	18
1.3 Методичні основи прогнозування платоспроможності підприємства	26
Висновки за розділом 1.....	37
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	39
2.1 Загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ПАТ «Херсонгаз».....	39
2.2 Аналіз основних показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз».....	46
2.3 Оцінка ефективності управління структурою активів ПАТ «Херсонгаз» як інструменту забезпечення статичної платоспроможності	56
Висновки за розділом 2.....	69
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	72
3.1 Вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності ПАТ «Херсонгаз».....	72
3.2 Прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ «Херсонгаз».....	78
3.3 Оптимізація показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз».....	89
Висновки за розділом 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107
Додатки.....	118

ВСТУП

Сучасний стан розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання, які функціонують в умовах невизначеності та під впливом різного роду загроз, ставить перед керівним складом підприємства питання щодо прийняття виважених рішень в сфері забезпечення оптимального рівня фінансової безпеки та постійного моніторингу, що допоможе стабілізувати діяльність підприємства та дотримуватися основних стратегічних цілей. У зв'язку з тим, що одним з основних індикаторів фінансової безпеки підприємств є платоспроможність, виникає потреба у визначенні та характеристиці основних умов, які забезпечують здатність до трансформації фінансових ресурсів в готові засоби платежу з метою підтримки оптимального рівня стійкості розвитку підприємств. В такому випадку забезпечення платоспроможності є важливим та актуальним питанням для дослідження.

Аналізу умов щодо механізму забезпечення платоспроможності приділяли увагу такі вчені як: І. Бланк, Ф. Бутинець, В. Галасюк, Ю. Журавльова, А. Поддєрьогін, І. Пономарьов, Д. Солодух, М. Рибченко, Ю. Тютюнник, А. Шеремет та інші. У науковій літературі питанням прогнозування платоспроможності підприємств приділяється велика увага, що підкреслює актуальність проблематики. Фундаментальні результати щодо прогнозування платоспроможності висвітлені в наукових працях відомих зарубіжних авторів: І. Бланка, Ф. Бутинця, В. Галасюка, Ю. Журавльова, А. Поддєрьогіна, І. Пономарьова, Д. Солодуха, М. Рибченка, Ю. Тютюнника, А. Шеремета, Е. Альтмана, Е. Берковича, Дж. Дарлінга, М. Кеддика, Я. Мітрофа, Дж. Олсона, Б. Паттерсона, К. Познера, П. Робертсона, Г. Спрингейта, Г. Тішоу, Р. Тофлера, Г. Уебстера, С.М. Фінка та інші.

Відмічаючи значимість існуючих наукових напрацювань, слід зауважити, що ряд теоретико-методичних питань щодо механізму забезпечення платоспроможності підприємства залишаються невирішеними.

Це і обумовило вибір теми дипломної роботи, її мети та завдань.

Метою дослідження є обґрунтування науково-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства.

Для досягнення поставленої мети вирішені наступні завдання:

- досліджено теоретичні основи платоспроможності в сучасних умовах господарювання;
- проаналізовано сутність функціонування механізму забезпечення платоспроможності підприємства;
- охарактеризовано методичні основи прогнозування платоспроможності підприємства;
- проведено аналіз загальної характеристика фінансово-економічної діяльності ПАТ «Херсонгаз»;
- проаналізовано основні показники платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»;
- оцінено ефективність управління структурою активів ПАТ «Херсонгаз» як інструменту забезпечення статичної платоспроможності;
- виокремлено напрями вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»;
- спрогнозовано ймовірність банкрутства ПАТ «Херсонгаз»;
- проведено оптимізацію показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз».

Предметом дослідження є теоретичні та методичні основи механізму забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення платоспроможності підприємства.

Для досягнення поставленої в роботі мети використано такі методи дослідження: абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень та формування висновків; фінансових коефіцієнтів – для оцінки та аналізу

платоспроможності і фінансового стану підприємства; графічний метод – для наочного подання результатів досліджень і загальнонаукові методи теоретичного узагальнення й порівняльного аналізу. Характеристика функціонування механізму забезпечення платоспроможності підприємства проводилася з використанням методів систематизації й узагальнення. При обґрунтуванні конкретних напрямів вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності використано методи вибірки статистичних і облікових даних, групувань, системно-структурного аналізу та експертних оцінок.

Інформаційною базою дослідження були фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних економістів з питань забезпечення платоспроможності підприємства, закони України. У процесі проведення досліджень та обґрунтування висновків і рекомендацій використано спеціальну літературу, а саме: монографії, наукові статті, матеріали бухгалтерської та статичної звітності роботи ПАТ «Херсонгаз» за 2015–2017 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в систематизації, узагальненні та розвитку теоретичних засад забезпечення платоспроможності підприємства. Теоретичне значення результатів роботи полягає у систематизації наукових підходів і методичних рекомендацій щодо визначення напрямів вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання. У роботі також узагальнено методичні підходи щодо прогнозування платоспроможності підприємства і оптимізації показників платоспроможності. Практична значущість проведеного дослідження полягає у можливості застосування результатів дослідження у практичній діяльності підприємств для підвищення платоспроможності та її прогнозування.

Результати дипломного дослідження були апробовані на VIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки» (м. Дніпро, 3-4 жовтня 2019 р.) (додаток А), що засвідчено сертифікатом (додаток Б).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1 Теоретичні основи платоспроможності в сучасних умовах господарювання

За останні роки економічна криза здійснила помітний вплив на фінансовий стан і діяльність підприємств, їх не можна вважати стабільними й такими, що мають стійкий фінансовий стан, а більшість із них зазнали суттєвих збитків і опинилися на межі банкрутства. У таких умовах підприємствам необхідно постійно підтримувати і покращувати свої фінансові показники. Платоспроможність вважаються одними із найважливіших фінансових показників діяльності підприємств. Тому особливо гостро постає питання дослідження та аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання, пошуку нових підходів до цієї проблеми. Від показників платоспроможності залежить існування підприємств, оскільки вони припиняють свою діяльність переважно через нестачу грошових коштів, а не за рахунок недостатньої рентабельності.

Дослідження економічної сутності платоспроможності та її значення для подальшої прибуткової діяльності підприємства є актуальною задачею сучасної економічної системи. Питання щодо змісту, класифікаційних ознак, аналізу і в цілому управління платоспроможністю підприємства недостатньо розкриті у вітчизняній і зарубіжній літературі з питань економіки, фінансів, аналізу господарської діяльності, менеджменту. Шелудько В. М. наводить визначення платоспроможності підприємства у вузькому і широкому розумінні [88]. (табл 1.1).

Підходи науковців до визначення сутності платоспроможності підприємства можна звести до трьох основних підходів (рис. 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «платоспроможність» за різними вченими [узагальнено автором на основі 1; 2; 34; 40; 42; 49; 73; 99]

Автор	Визначення
Абрютина М. С., [1]	Платоспроможність – достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент усіх своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами
Базилінська О. А. [2]	платоспроможність підприємства це найважливіший аспект, який характеризує фінансовий стан підприємства, тобто його здатність вчасно і повністю розраховуватися за своїми зобов'язаннями, що виникають в операціях грошового характеру
Ковальов В.В., [34]	Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення
Костирко Л. А., [40]	Платоспроможність – це готовність підприємства проводити свої першочергові платежі за рахунок поточних надходжень коштів
Кривдюк А.В., Яцишина С.Є., [42]	Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперервного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції
Майборода О.Є., Косарева І.П., Каранда О.М. [49]	платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів та спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність
Тарасенко Н. В., [73]	Платоспроможність – найважливіший показник, який характеризує фінансовий стан підприємства
Депалленс Дж., Джоборд Дж., [99]	Платоспроможність – позитивний склад оборотних активів підприємства

На сьогодні у теорії та практиці поширюються апробовані методики визначення рівня платоспроможності суб'єкта господарювання. Завдяки роботам вітчизняних та зарубіжних вчених сформульоване підґрунтя для подальших наукових досліджень. Проте питання щодо нових підходів до визначення платоспроможності підприємства і досить мають дискусійний характер [8; 13].

Розглянуті підходи щодо сутності поняття платоспроможність підприємства дають можливість зробити певні висновки, що платоспроможність підприємства може погіршитися внаслідок того, що у структурі активів значну частину посідає безнадійна дебіторська заборгованість, основні засоби, неприбуткові довгострокові вкладення.

Рисунок 1.1 – Основні підходи до визначення сутності платоспроможності підприємства [допрацьовано автором на основі 1; 2; 34; 40; 42; 49; 73; 99; табл.1.1]

Можна сказати, що платоспроможність підприємства – це не лише показник. Доказом цього може стати той факт, що значення показника вказує на стан платоспроможності підприємства на певну дату розрахунку, тобто для нього характерна одномоментність, і це значення залежить від об'єктивно зумовлених змін, пов'язаних із надходженням та сплатою коштів [3].

Тож, аналізуючи визначення різних вчених, ми вважаємо найдоцільніше розглядати платоспроможність підприємства як його спроможність регулярно і своєчасно та в повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями (вимогами постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарських договорів, кредитами, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі до бюджету тощо) за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його здатність здійснювати безперебійну фінансово-господарську діяльність.

У деяких працях вітчизняних економістів поняття «ліквідності» та «платоспроможності» ототожнюються. Але слід звернути увагу на суттєву

різницю між даними поняттями. Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність трансформуватися в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду часу, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу. Тобто ліквідність підприємства характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів у грошові кошти, з метою своєчасного виконання зобов'язань. Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що потребує негайного погашення. Тобто основними ознаками платоспроможності є:

- а) наявність в достатньому обсязі коштів на поточних рахунках;
- б) відсутність простроченої кредиторської заборгованості [8].

Під платоспроможністю підприємства розуміємо його спроможність вчасно і в повному обсязі задовольняти платіжні вимоги постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарськими договорами, повертати кредити, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет. Можливість регулярно і своєчасно погашати боргові зобов'язання визначаються в кінцевому підсумку наявністю у підприємства грошових коштів, що залежить від того, в якому ступені партнери виконують свої зобов'язання перед підприємством. Крім того, при певному розмірі джерел коштів у підприємства тим більше грошей, чим менше інших елементів активів. У процесі обороту коштів гроші то вивільняються, то знову спрямовуються як витрати на поповнення необоротних та оборотних активів. [26]. На рис. 1.2 показана блок-схема, що відображає взаємозв'язок між платоспроможністю, ліквідністю підприємства і ліквідністю балансу.

Отже, ліквідність балансу, заснована на його активах і пасивах, є фундаментом платоспроможності та ліквідності підприємства. Іншими словами, ліквідність – спосіб підтримки платоспроможності. Але в той же час, якщо підприємство має високий імідж і постійно є платоспроможним, то йому легше підтримувати свою ліквідність [40].

Рисунок 1.2 – Блок-схема взаємозв'язку ліквідності і платоспроможності підприємства [побудовано автором за 26; 41].

Платоспроможність підприємства залежить від двох факторів – це: наявність активів (майна і грошових коштів), достатніх для погашення всіх зобов'язань підприємства та ступінь ліквідності активів, достатній для того, щоб при необхідності перевести дані активи в грошові кошти та реалізувати в сумі, необхідній для погашення зобов'язань. Тобто, для того щоб зробити оцінку платоспроможності підприємства, необхідно, в першу чергу, проаналізувати, які кошти і яким чином можуть бути залучені для здійснення майбутніх розрахунків.

Аналіз платоспроможності необхідний не тільки для підприємства з метою оцінки і прогнозування фінансової діяльності, але і для зовнішніх інвесторів. Перш ніж видавати кредит, підприємство повинно упевнитися в кредитоспроможності позичальника. Те ж повинні зробити і підприємства, які хочуть вступити в економічні відносини один з одним. Особливо важливо знати про фінансові можливості контрагента, якщо виникає питання про надання йому комерційного кредиту або відстрочки платежу [45]. Важливість для підприємства підтримувати платоспроможний стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, державних

контролюючих установ вимагає обґрунтування концептуальних засад забезпечення платоспроможності (рис. 1.3), що передбачає вирішення таких основних питань:

Рисунок 1.3 – Концептуальні засади забезпечення платоспроможності [побудовано автором на основі 16; 28]

– визначення змісту та об'єкта забезпечення платоспроможності підприємства;

– формування мети й основних завдань управління платоспроможністю;

– обґрунтування функціональної сутності управління платоспроможністю;

– визначення вимог до здійснення управління платоспроможністю промисловим підприємством.

Головна мета аналізу платоспроможності – своєчасно виявляти і усувати недоліки у фінансовій діяльності і знаходити резерви поліпшення фінансових можливостей підприємства.

При цьому необхідно вирішувати наступні завдання:

1. На основі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку між різними показниками виробничої, комерційної та фінансової діяльності дати оцінку виконання плану по надходженню фінансових ресурсів і їх використанню з позиції поліпшення платоспроможності.

2. Прогнозування можливих фінансових результатів, економічної рентабельності, виходячи з реальних умов господарської діяльності і наявності власних і позикових ресурсів.

3. Розробка конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів.

Управління платоспроможністю підприємства є необхідним етапом у досягненні головної мети діяльності підприємства – зростання його ринкової вартості. Основними вимогами (принципами) управління платоспроможністю підприємства визначено системний підхід, прибутковість, ліквідність, стійкість, оптимальність й ефективність:

1) системний підхід передбачає урахування всіх видів ресурсів, що використовуються на підприємстві, усіх напрямів і видів діяльності, за якими передбачається здійснення платежів або отримання коштів;

2) принцип прибутковості визначає отримання позитивного фінансового результату від здійснення діяльності, який є свідченням правильності обраної стратегічної поведінки й джерелом покриття зобов'язань;

3) принцип ліквідності використовується для забезпечення резерву ресурсів (оборотних активів) у випадку необхідності дострокового погашення зобов'язань;

4) принцип стійкості визначає досягнення платоспроможного стану підприємством у довгостроковому періоді, що досягається дотриманням оптимальних співвідношень між власним і залученим капіталом;

5) принцип оптимальності передбачає використання сучасних методів аналізу, планування, організації та контролю при забезпеченні платоспроможності підприємства;

6) принцип ефективності полягає в повній реалізації запланованих завдань і функцій управління для досягнення основної мети, тобто здатності підприємства своєчасно в повному обсязі виконувати платіжні вимоги кредиторів [82].

Аналізом платоспроможності підприємства займаються не тільки керівники і відповідні служби підприємства, але і його засновники, інвестори. З метою вивчення ефективності використання ресурсів, підприємства для оцінки умов кредитування, визначення ступеня ризику, постачальники для своєчасного отримання платежів, податкові інспекції для виконання плану надходження коштів до бюджету і т.д. Відповідно до цього аналіз поділяється на внутрішній і зовнішній [32].

Внутрішній аналіз – проводиться службами підприємства і його результати використовуються для планування, прогнозування і контролю. Його мета: встановити планомірне надходження грошових коштів і розмістити власні і позикові кошти таким чином, щоб забезпечити нормальне функціонування підприємства, отримання максимального прибутку і виключення банкрутства.

Зовнішній аналіз – здійснюється інвесторами, постачальниками матеріальних і фінансових ресурсів, контролюючими органами на основі інформації, що публікується звітності. Його мета: встановити можливість

вигідно вкласти кошти, щоб забезпечити максимум прибутку і виключити ризик втрати.

Аналіз платоспроможності підприємства здійснюють шляхом порівняння наявності і надходження коштів з платежами першої необхідності. Розрізняють поточну і очікувану (перспективну) платоспроможність [4; 6].

Поточна платоспроможність визначається на дату складання балансу. Підприємство вважається платоспроможним, якщо у нього немає простроченої заборгованості постачальникам, за банківськими позичками та інших розрахунках.

Очікувана (перспективна) платоспроможність визначається на конкретну майбутню дату шляхом порівняння суми його платіжних засобів з терміновими (першочерговими) зобов'язаннями підприємства на цю дату.

При аналізі платоспроможності, крім кількісних показників, слід вивчити якісні характеристики, які не мають кількісних зміни, які можуть бути охарактеризовані, як залежні від фінансової гнучкості підприємства [10]. Фінансова гнучкість характеризується здатністю підприємства протистояти несподіваним перервам в надходженні грошових коштів у зв'язку з непередбаченими обставинами. Це означає здатність брати в борг з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, продавати і переміщати активи, змінювати рівень і характер діяльності підприємства, щоб вистояти в умовах, що змінюються.

Щоб проводити аналіз платоспроможності, підприємства постійно використовують показники платоспроможності підприємства, вони базуються на системі показників, які можна розділити на три групи: показники статичної платоспроможності, показники динамічної платоспроможності та показники перспективи платоспроможності [8]. Детально все це наведено в рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Показники платоспроможності підприємства [84]

За статистичним підходом, для діагностики платоспроможності підприємства використовується як кількісна, так і якісна оцінка. Кількісна оцінка передбачає використання системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності із сумою поточних зобов'язань. У кількісній оцінці платоспроможності підприємства, крім відносних показників, використовують також і абсолютні. Одним із основних абсолютних показників є власні оборотні кошти, який характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття його поточних активів. Даний показник залежить від структури активів та пасивів, і розраховується як різниця між

власним капіталом, необоротними активами та поточними зобов'язаннями підприємства [7]. Проводячи якісну оцінку платоспроможності підприємства, використовують метод групування балансових даних, що передбачає проведення оцінки стану платоспроможності на основі розробки «балансу ліквідності» [82].

Аналіз ліквідності балансу здійснюється шляхом порівняння активів, розташованих у порядку зниження їх ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, по зростанню термінів їх погашення. Серед показників, які характеризують платоспроможність підприємства в динаміці можна виокремити синхронність надходження та витрат грошових потоків і обсяг сальдового грошового потоку. Синхронність надходження та витрат грошових потоків характеризує надходження та витрачання грошових потоків на підприємстві у часі. Для нормального розподілу у часі та узгодженості грошових потоків, що значним чином визначає стан фінансової рівноваги підприємства, даний показник має наближатися до нуля [11].

Простим і надійним інструментом, що дозволяє управляти платоспроможністю вважають складання матричного балансу. Від традиційного бухгалтерського балансу матричний відрізняється формою подання. У графах таблиці розташовуються статті пасиву (у порядку зменшення терміновості), у рядках - статті активу (від найбільш до найменш ліквідних). Така форма балансу дозволяє зрозуміти, за рахунок яких пасивів формується ся кожна стаття активів, чи достатньо власних джерел фінансування, оборотних коштів і чи є які-небудь негативні зміни за минулий звітний період [58]. Для складання матричного балансу потрібно зіставити статті активу і пасиву. Власний капітал як довгострокове джерело фінансування забезпечує наявність необоротних активів (основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові фінансові вкладення), а також частини оборотних активів. Короткострокові джерела фінансування (позики і кредити, кредиторська заборгованість) повинні бути забезпечені ліквідними активами [1]. Останнє співвідношення дозволяє визначити поточну

платоспроможність підприємства, інформація за якою є важлива для прийняття рішень про покупку основних засобів за рахунок довгострокових кредитів. Динамічний матричний баланс - та ж матриця, відмінність якої полягає в тому, що в осередках замість значень за статтями вказується їх зміна за звітний період. [1]. Динамічний матричний баланс надає можливість визначити слабкі місця для більш глибокого вивчення та дозволяє зробити висновки про структурні зміни активів і пасивів.

Основними джерелами інформації для аналізу платоспроможності і кредитоспроможності підприємства служать бухгалтерський баланс (форма №1), звіт про прибутки і збитки (форма №2), звіт про рух капіталу (форма №3) та інші форми звітності, дані первинного і аналітичного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті балансу.

Отже, платоспроможність підприємства – спроможність регулярно і своєчасно та в повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями (вимогами постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарських договорів, кредитами, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі до бюджету тощо) за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його здатність здійснювати безперебійну фінансово-господарську діяльність. Платоспроможність підприємства залежить від двох факторів – це: наявність активів (майна і грошових коштів), достатніх для погашення всіх зобов'язань підприємства та ступінь ліквідності активів, достатній для того, щоб при необхідності перевести дані активи в грошові кошти та реалізувати в сумі, необхідній для погашення зобов'язань. Тобто, для того щоб зробити оцінку платоспроможності підприємства, необхідно, в першу чергу, проаналізувати, які кошти і яким чином можуть бути залучені для здійснення майбутніх розрахунків. Головною метою аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання є своєчасне виявлення і усунення недоліків у його фінансовій діяльності. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, коли величина його активів перевищує його зовнішні зобов'язання. При аналізі ж платоспроможності,

крім кількісних показників, фахівцям слід вивчити й якісні характеристики, які не мають кількісних зміни та які можуть бути охарактеризовані, як залежні від фінансової гнучкості підприємства. Дослідивши теоретичні основи платоспроможності необхідно визначити основні умови механізму її забезпечення в сучасних умовах господарювання як однієї із основних складових фінансової стійкості підприємства, чому і буде присвячено наступну главу роботи.

1.2 Сутність функціонування механізму забезпечення платоспроможності підприємства

Розглядаючи сутність платоспроможності виникає необхідність у дослідженні основних умов механізму забезпечення платоспроможності як однієї з складових фінансової безпеки підприємства. Під механізмом забезпечення платоспроможності підприємства визначають систему організаційно-економічних заходів, які спрямовані на ефективне управління платоспроможністю підприємства, оперативне виявлення ознак неспроможності виконання обов'язкових платежів у встановлений термін, формування передумов до зниження ризику неплатежів з метою нормального функціонування підприємства в результаті здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [9]. Механізм управління платоспроможністю суб'єкта господарювання також розуміють цілеспрямовану діяльність керівництва підприємства із забезпечення його коротко- та довготермінової платоспроможності, оптимізації боргового навантаження та підвищення ефективності використання коштів, що надійшли до підприємства в результаті операційної діяльності та виникнення боргових зобов'язань [2].

В основі ефективного функціонування будь-якого фінансового механізму лежить узгоджене, цілеспрямоване, взаємодоповнююче

функціонування всіх складових частин механізму. Головною метою механізму забезпечення платоспроможності підприємств є досягнення платоспроможності та стабільності їх функціонування і розвитку в поточному та перспективному періодах [25]. Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення платоспроможності підприємств повинен бути спрямований на вирішення таких основних задач, як забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції забезпечення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються; збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

Для забезпечення платоспроможного стану підприємства у кризових умовах необхідно, в першу чергу, вирішити дві основні задачі:

- 1) відновлення прибутковості основного виду діяльності;
- 2) збалансування руху коштів.

Ці задачі є тактичними, їх можна віднести до першого етапу підтримання на підприємстві платоспроможного стану. Реалізація цих задач дозволить уникнути кризової тенденції у короткостроковому періоді. Для підтримки (забезпечення) платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі необхідно ставити і вирішувати задачі стратегічної спрямованості.

До таких задач слід віднести:

- досягнення конкурентоспроможності підприємства;
- ефективне вкладення власних і позикових засобів;
- збільшення обсягів діяльності і освоєння нових ринків збуту продукції;

– зниження ризиків утрати платоспроможності в довгостроковому періоді.

Таким чином, управління конкурентоспроможністю підприємства, проведення результативної маркетингової і ризикової політики, прибуткове вкладення вільних коштів і раціональне використання залучених ресурсів є основними напрямками досягнення платоспроможності підприємства на другому етапі подолання кризи неплатежів. Для забезпечення платоспроможності підприємства необхідно вирішувати короткострокові (тактичні) і довгострокові (стратегічні) управлінські задачі, що наочно представлено на рис. 1.5.

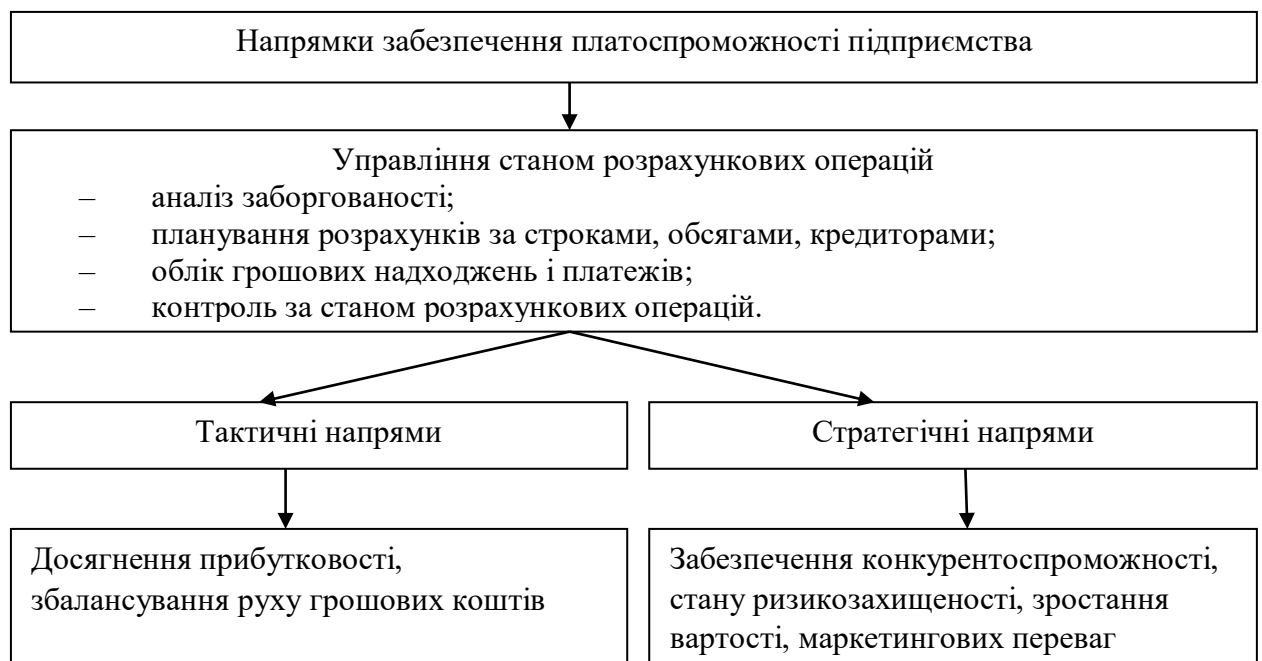

Рисунок 1.5 – Напрями забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах [авторська розробка]

Концептуальні положення до забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах базується на відповідному нормативному та правовому забезпеченні, принципах управління, передбачають виконання загальних та специфічних функцій управління. Забезпечення та управління платоспроможністю підприємства значною мірою залежить від

раціонального та збалансованого управління грошовими потоками. Основними засадами такого управління визначено:

- 1) забезпечення мінімального необхідного обсягу грошових ресурсів для постійного проведення поточних розрахунків;
- 2) постійний моніторинг за вхідними та вихідними грошовими потоками, а також за сезонними змінами залишку грошових коштів;
- 3) формування резерву тимчасово вільних грошових коштів, які можливо спрямувати на розширення діяльності підприємства;
- 4) оптимізація системи розрахунків із постачальниками і покупцями, тобто обґрунтування політики надання комерційних кредитів і отримання відстрочки платежів;
- 5) мобілізація резервів грошових ресурсів для відшкодування непередбачених витрат та можливих втрат в процесі фінансово–господарської діяльності;
- 6) трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні активи, а також зворотна їх конвертація для поповнення залишку грошових коштів [14].

Досягнення максимальної ефективності забезпечення платоспроможності підприємства можливе при умові побудови дієвого механізму. У загальному вигляді механізм забезпечення платоспроможності представлений на рис. 1.6.

Важливо при забезпеченні діяльності механізму забезпечення платоспроможності підприємства збалансованість позитивних та негативних грошових потоків у часі та за центрами відповідальності. Дефіцит грошового потоку породжує зниження ліквідності активів та рівня платоспроможності підприємства, зростання обсягів кредиторської заборгованості та виникнення затримок платежів за кредитним ресурсам. Надлишковий грошовий потік характеризується уповільненням оборотності капіталу, втратою реальної вартості тимчасово вивільнених коштів та частини потенційного доходу, який пов'язаний з розміщенням коштів в операційному та інвестиційному процесах.

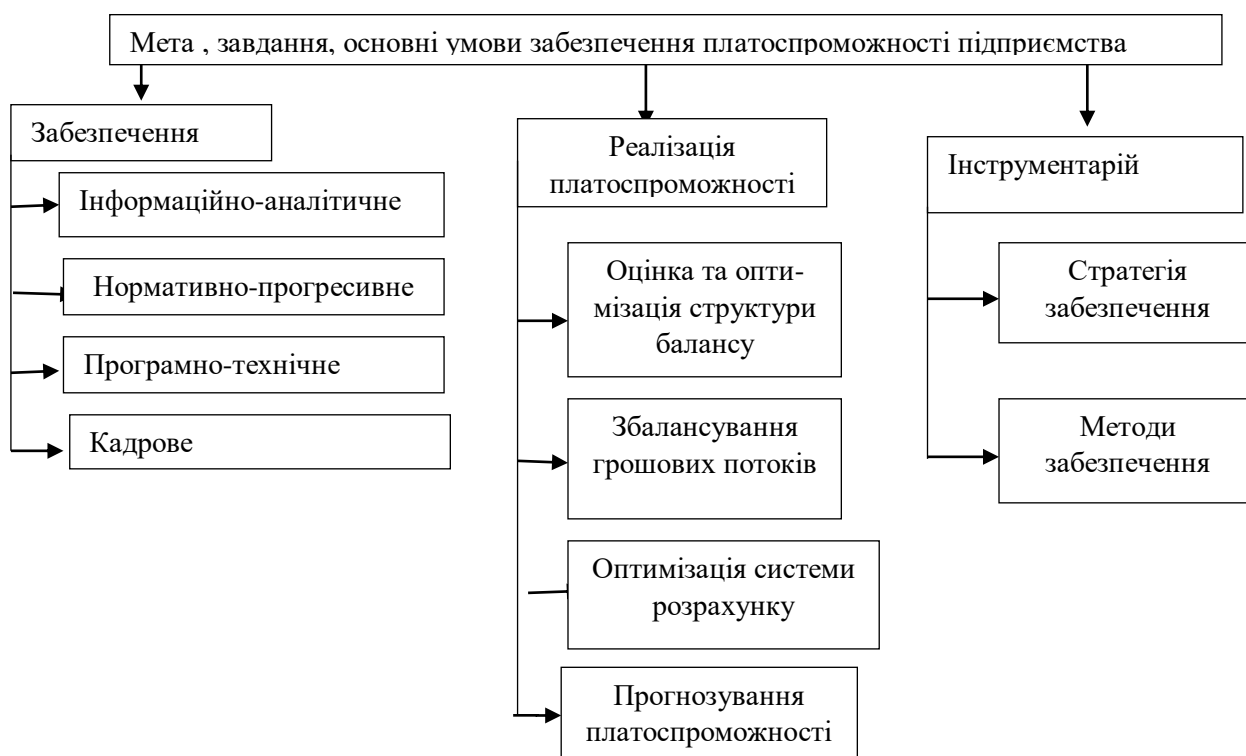

Рисунок 1.6 – Механізм забезпечення платоспроможності підприємства [авторська розробка]

Досягнення збалансованості дефіцитного грошового потоків у короткостроковій перспективі напряму пов'язане з системою заходів, які спрямовані на прискорення залучення коштів та на уповільнення видатків. До основних заходів щодо прискорення залучення коштів варто віднести рефінансування дебіторської заборгованості, застосування цінових знижок на продукцію реалізовану за готівкові кошти, скорочення строків кредиту, та застосування механізму передоплати за розрахунками.

Уповільнення видатків можливе за рахунок трансформації короткострокових кредитів у довгострокові, зростання строків кредитів, використання лізингу. Застосування вищенаведених заходів сприятимуть підвищенню рівня платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, але також можуть призвести і до виникнення дефіцитного грошового потоку в майбутньому. В якості оптимізації грошових потоків в часі використовують їх вирівнювання та синхронізацію. Вирівнювання полягає в згладжуванні обсягів грошових потоків за окремими часовими інтервалами і

як наслідок зниження коефіцієнта коваріації. Синхронізація вказує на спроможність підприємства генерувати грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Основним бажаним результатом такого методу оптимізації є те, щоб у кожний момент часу чистий грошовий потік повинен бути позитивним. Досліджуючи забезпеченість платоспроможності з позиції синхронізації формування грошових потоків розраховують коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства. Він слугує для оцінювання можливих обсягів окремих джерел надходження та використання грошових потоків, визначення прогностичного рівня платоспроможності підприємства на основі динамічної тенденції. Для забезпечення необхідної ліквідності значення даного коефіцієнта має бути не нижчим від 1 [25].

Останнім етапом в процесі оптимізації грошових коштів підприємства у механізмі забезпечення платоспроможності є максимізація чистого грошового потоку, яка забезпечує підвищення рівня самофінансування та зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування. Оскільки платоспроможність визначають як здатність підприємства сплачувати кошти за зобов'язаннями, що настали і потребують термінового погашення, необхідно об'єктивно підходити до планування грошових потоків.

Вважаємо, що у підприємства має бути залишок грошових коштів, який дорівнює різниці між кредиторською заборгованістю всіх видів, строки сплати якої настають найближчим часом, і поточною дебіторською заборгованістю на користь підприємства, платежі за якою очікуються у той самий час. В умовах коли підприємство прагне до економії витрат на оплату коштів та страхування ризиків від факту несплати за поставлену продукцію, товар чи послугу актуальним постає питання вибору та застосування різноманітних форм ефективних розрахунків.

В основу їх ефективності покладено ряд критеріїв, які також є інструментами механізму забезпечення платоспроможності підприємства. Важливим в процесі проведення розрахунків є фактор порівняння часу, який

необхідний для одержання відповідного платежу з тривалістю виробничого процесу. Крім того ефективність форм розрахунків напряду залежить від швидкості зарахування коштів на рахунок постачальника [16].

Забезпечення платоспроможності підприємства дозволяє складається з таких структурних підрозділів: фінансові методи платоспроможності підприємства, важелі платоспроможності, правове забезпечення, нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення. Фінансові методи визначають характер дії механізму управління політикою платоспроможності підприємства. Дослідження показали, що кожний фінансовий метод може мати безліч модифікацій залежно від того, які елементи відносин цей механізм охоплює. Кожному з фінансових методів відповідає певне цільове призначення у вигляді закріплених за ними функціями. Таким чином, у складі механізму забезпечення платоспроможності підприємства слід створити набір фінансових методів, за допомогою яких здійснюється вплив на різні сторони фінансового стану підприємства. Конкретний склад інструментів платоспроможності постійно змінюється залежно від завдань фінансової політики платоспроможності підприємства. Проведене дослідження дозволило визначити суть головних методів платоспроможності підприємства – це сукупність фінансових способів, які використовуються у процесі управління для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як у поточному періоді, так і на перспективу. Дія фінансових методів платоспроможності виявляється у формуванні й використанні грошових фондів. Практика показала, що в діяльності підприємствам слід використовувати такі фінансові методи забезпечення платоспроможності підприємства: планування, фінансове інвестування, форми грошових розрахунків, товарне кредитування, факторинг, фінансовий контроль. Планування фінансового стану платоспроможності є необхідним для забезпечення кругообігу виробничих фондів, досягнення високої результативності виробничо-господарської діяльності, створення умов, які забезпечили б платоспроможність і фінансову

стійкість підприємства. Ринкова економіка ставить високі вимоги до якості показників платоспроможності підприємства, оскільки нині за негативні наслідки своєї діяльності відповідальність нестиме само підприємство.

За нездатністю врахувати ефективні показники фінансового стану підприємство стає банкрутом і підлягає ліквідації з відповідними негативними наслідками для засновників. Сьогодні планування фінансового стану платоспроможності підприємства вимагає використання нових принципів. Це обумовлено тим, що планування показників фінансового стану має орієнтувати на ринкову кон'юнктуру, урахувувати ймовірність настання певних подій і, одночасно, розробляти методи діяльності підприємства щодо зміни ситуації з оборотними активами, необоротними активами, власними коштами, фінансовими зобов'язаннями. На нашу думку, планування платоспроможності являє собою розробку планових показників із забезпечення стійкого фінансового стану підприємства у процесі прогностного, поточного й оперативного фінансового планування на підприємстві. Таким чином, самостійність підприємств, їх відповідальність за фінансові результати діяльності обумовлює об'єктивну необхідність визначення тенденції розвитку фінансового стану та перспективних фінансових можливостей.

Отже, основною метою ефективного функціонування механізму забезпечення платоспроможності є визначення оптимальної структури балансу та збалансованих грошових потоків підприємства. Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення платоспроможності підприємств повинен бути спрямований на вирішення таких основних задач, як забезпечення: оптимальної структури капіталу з позиції створення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що

формується; збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

1.3 Методичні основи прогнозування платоспроможності підприємства

Для вирішення будь-якої фінансової задачі, необхідно спочатку її чітко сформулювати і встановити строки реалізації, тому що ефективна діяльність підприємств в ринковій економіці можлива лише за умови розробки планів розвитку, фінансових планів та виробничих програм. За таких умов функціонування механізму забезпечення платоспроможності підприємства не можливе без застосування інструментів планування і прогнозування. Розробка та обґрунтування фінансових планів підприємства здійснюється на основі системи прогресивних техніко-економічних норм і нормативів, організаційних умов роботи в плановому періоді. Також, значною мірою ефективна діяльність підприємств залежить від того, наскільки достовірно вони передбачають дальню і ближню перспективу свого розвитку, тобто від прогнозування. Тому однією з головних задач забезпечення платоспроможності є поточне планування та прогнозування грошових потоків, з метою здійснення своєчасних платежів кредиторам і постачальникам, безперервної підтримки задовільної поточної ліквідності і платоспроможності, розробки варіантів оптимальної структури балансу, що є необхідними умовами довгострокового успішного існування підприємства. Основою механізму забезпечення платоспроможності підприємства в системі його елементів є планування комплексу показників фінансового стану підприємства. В процесі планування визначаються основні показники ліквідності активів, фінансової стійкості та ділової активності підприємства.

Отже, основним завданням прогнозування платоспроможності є правильна оцінка фінансових можливостей підприємства і динаміки їх

розвитку. При дослідженні механізму забезпечення платоспроможності підприємства важливим є аналіз методичного забезпечення прогнозування платоспроможності. Методики прогнозування платоспроможності підприємства за критерієм цілей аналізу можна розділити на якісні (засновані на аналізі різних фінансових коефіцієнтів діяльності підприємства), і кількісні (коефіцієнтні, факторні), що надають загальну оцінку ймовірності настання неспроможності погасити власні зобов'язання [60].

Кількісні методики прогнозування платоспроможності підприємства прив'язані до конкретного регіону, історичного періоду, галузі економіки, відстоять у часі більш ніж на три-п'ять років, часто складені на основі спеціалізованої вибірки і не дають об'єктивних результатів в інших економіко-політичних умовах. Кількісні методи засновані на розрахунку деякого умовного показника, значення якого є оцінкою фінансового стану компанії, або на комплексному аналізі значень фінансових коефіцієнтів. Основою кількісних методів є обробка масиву аналітичної інформації яка в переважній більшості випадків представляє собою дані бухгалтерської звітності компанії. При цьому необхідність отримання достовірних аналітичних даних із високим ступенем точності, що характеризують реальний фінансовий стан компанії, є основною проблемою кількісних методів [56]. Щодо якісних методів, можна констатувати, що в економічній літературі відсутній єдиний підхід до їх класифікації та регламентації стандартної методології їх застосування. Це пов'язано з тим, що суть будь-якого якісного методу полягає у вираженні експертної думки про фінансовий стан компанії на основі аналізу наявної в розпорядженні інформації та залежить від низки суб'єктивних факторів, що включають у себе якість і достовірність наданої інформації, а також досвід експерта.

Тому доцільним буде використовувати комплексний аналіз із застосуванням декількох методик прогнозування платоспроможності, яка передбачає використання як кількісних, так і якісних методів (враховуючи особливості певної національної економіки, а краще – особливості розвитку

певного сектору національної економіки країни), а також більш активно використовувати методи рейтингової оцінки чи регресійного аналізу для побудови більш точного прогнозу, чи ще краще – методи мульти дискримінантного аналізу (MDA-методи) чи логітрегресійного аналізу (Logit-методи). У табл. 1.2 наведено порівняльну характеристику методів прогнозування платоспроможності підприємства.

Таблиця 1.2 – Порівняльна характеристика методів прогнозування платоспроможності підприємства [12; 13; 31; 47; 60; 63]

Методи	Переваги	Недоліки
1	2	3
Висока прогнозна здатність		
Регресійний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> - дає змогу враховувати умови навколишнього середовища; - можлива інтерполяція отриманих результатів на майбутні періоди; - прийнятна точність прогнозування; - дає змогу кількісно визначити ймовірність події; - дає змогу враховувати якісні характеристики діяльності; - відсутні жорсткі вимоги до вибірки вихідних даних 	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність у періодичній актуалізації вагових коефіцієнтів; - необхідність у проведенні додаткового аналізу для інтерпретації результатів
Дискримінантний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> - дає змогу враховувати умови навколишнього середовища; - можлива інтерполяція отриманих результатів на майбутні періоди; - прийнятна точність прогнозування; - враховує різні аспекти діяльності компанії 	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність дотримання істотних обмежень і вимог, що пред'являються до вибірки вихідних даних під час побудови моделі; - не враховують якісні характеристики діяльності компанії; - існує необхідність у періодичній актуалізації вагових коефіцієнтів
Помірна прогнозна здатність		
Рейтинговий	<ul style="list-style-type: none"> - дає змогу враховувати зовнішні фактори за певних перетворень; - дає змогу враховувати якісні показники діяльності компанії; - не потребує складних обчислень; - не потребує періодичної актуалізації даних; - не потребує додаткового аналізу для інтерпретації результатів 	<ul style="list-style-type: none"> - не передбачає інтерполяції результатів на майбутні періоди; - не враховує галузеву специфіку діяльності компанії; - допускає суб'єктивну оцінку вагових коефіцієнтів
Низька прогнозна здатність		
Критеріальний	<ul style="list-style-type: none"> - дає змогу враховувати зовнішні фактори за певних перетворень; - наглядність; - враховує різні аспекти діяльності компанії комплексно; - не вимагає складних обчислень; - не вимагає періодичної актуалізації даних. 	<ul style="list-style-type: none"> - інтерполяція результатів на майбутні періоди ґрунтується на суб'єктивній думці аналітика; - період прогнозування обмежений горизонтом планування компанії.

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
Коефіцієнтний	<ul style="list-style-type: none"> - дає змогу враховувати зовнішні фактори при певних перетвореннях; - враховує різні аспекти діяльності компанії; - не вимагає складних обчислень; - не вимагає періодичної актуалізації 	<ul style="list-style-type: none"> - не передбачає інтерполяції результатів на майбутні періоди; - не враховує якісні показники діяльності компанії; - не враховує галузеву специфіку діяльності компанії
Аналоговий	<ul style="list-style-type: none"> - наглядність; - враховує різні аспекти діяльності компанії комплексно; - не вимагає складних обчислень; - дає змогу співставляти ринкове становище компанії з конкурентами 	<ul style="list-style-type: none"> - не дає змогу інтерполювати результати на майбутні періоди; - не дає змогу враховувати умови навколишнього середовища - неможливість використання зовнішніми аналітиками; - залежність результатів аналізу від об'єкта зіставлення
Нормативний	<ul style="list-style-type: none"> - комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності; - наявність регламентованої методики проведення аналізу 	<ul style="list-style-type: none"> - низька прогностна здатність; - вузька спеціалізація; - не дає змогу враховувати умови навколишнього середовища - горизонт прогнозування – не більше року

З табл. 1.2 видно, що до методів, які володіють низькою прогностичною здатністю, можна віднести аналогові і нормативні. Аналогові методи засновані на зіставленні показників фінансово-господарської діяльності підприємства з показниками підприємствами, що займають передову позицію в тій же сфері і секторі економіки, що й об'єкт оцінки.

Таке аналогове порівняння дає можливість експерту виявляти відхилення в тих чи інших процесах діяльності підприємства, формулювати рекомендації щодо фінансового оздоровлення і робити припущення про можливі негативні явища в майбутньому [25].

В складі нормативних методів можна виділити порядки та методики оцінки платоспроможності, встановлені окремими відомчими державними органами, що обов'язкові до використання. До них, зокрема, можна віднести «Методику проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій», затверджену Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81 [51] чи «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до

банкрутства», які затверджено Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 [52]. Перераховані вище нормативні методи у своїй основі мають поєднання коефіцієнтного аналізу діяльності підприємств і методу експертних оцінок, заснованого на значному обсязі додаткової інформації якісного характеру.

Основними показниками, що підлягають розрахунку при прогнозуванні платоспроможності, що потребують розрахунку є коефіцієнти платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності. Низька прогнозна здатність даних методик обумовлена їх прикладною вузькою специфікою, спрямованою на регламентацію дій аналітика під час проведення певних процесуальних дій.

До методів, яким властива прогнозна здатність, можна віднести коефіцієнтні, рейтингові та критеріальні. Зазначені методи не містять вбудованого інструменту інтерполяції результатів на майбутні періоди, проте дають змогу проектувати принципи діагностики на значення показників, розрахованих для майбутніх періодів будь-яким додатковим методом. Суттєвим недоліком даних методів є те, що вони не враховують галузеву специфіку діяльності компанії [54].

Принципом реалізації коефіцієнтних методів є класифікація можливих варіантів фінансового стану компанії залежно від комбінації значень попередньо обраних показників її господарської діяльності. У результаті такої класифікації виділяються класи фінансового стану, що представляють собою «групи ризику», які характеризуються певним набором значень показників фінансово-господарської діяльності. Оцінюється фінансовий стан компанії в результаті віднесення підприємства до тієї чи іншої групи. Серед коефіцієнтних методів доцільно виділити п'ятифакторну модель В. Бівера [69]. Важлива перевага цієї моделі полягає в її концентрації не на оцінці загального фінансового стану компанії, а саме на проблемі прогнозування її платоспроможності. Рейтингові методики є одним з інструментів прогнозування рівня платоспроможності мають ряд характеристик, схожих із

методиками комплексної бальної оцінки фінансового стану. Критеріальні методи об'єднує загальний підхід, що полягає в їх спрямованості на виявлення в підприємства певних ознак (критеріїв фінансового стану), що дають змогу робити прогнози про можливість втрати його платоспроможності в майбутньому [46]. Із точки зору прогностичної здатності і можливості обліку зовнішніх факторів критеріальні методи схожі з коефіцієнтними і рейтинговими. Критеріальні методи також не передбачають автоматичну інтерполяцію отриманих результатів, у зв'язку з чим не володіють високою прогностичною здатністю. Разом із тим вони можуть бути трансльовані на майбутні періоди, тобто застосовуватися для гіпотетичних значень параметрів фінансово-господарської діяльності, спрогнозованих будь-якими іншими способами для майбутніх періодів.

Найбільш ефективними з прогностичної точки зору є методи, засновані на статистичному аналізі даних. Статистичні методи можна розділити на дискримінантні і регресійні.

Найбільш поширеними під час прогнозування платоспроможності підприємств є дискримінантні моделі. Суть дискримінантного аналізу полягає у віднесенні об'єкта до тієї чи іншої групи залежно від значень параметрів моделі. Оскільки значення вагових коефіцієнтів визначаються методом найменших квадратів, отримані результати не залежать від суб'єктивних оцінок розробників моделі. При цьому якість дискримінантних моделей та ефективність їх застосування значною мірою залежать від вибірки даних, на основі яких вони побудовані. У зв'язку з цим моделі, побудовані на основі даних компаній різних секторів економіки, а також різних країн, не можуть розглядатися як універсальні, оскільки не враховують властиві їм відмінності й особливості ведення господарської діяльності. Крім того, для отримання достовірних результатів значення вагових коефіцієнтів необхідно регулярно актуалізувати [44].

Слід звернути увагу на те, що різні моделі прогнозування платоспроможності в різний час були побудовані на регресійних

обчисленнях коефіцієнтів, які розроблялися емпіричним шляхом на даних бухгалтерської звітності успішних і неспроможних підприємств. Можна виділити низку моделей із використанням стохастичного факторного аналізу, побудованих на основі регресійних Z-моделей. Як основні з них можна назвати моделі Е. Альтмана, Г. Спрінгейта, Г. Фулмера, Л. Чессера, Р. Тоффлера, Г. Тішоу, Г.А. Савицької, Р.С. Сайфуліна, О.П. Зайцевої. Серед вітчизняних авторів розробкою подібних моделей у різні часи займалися такі відомі вчені-економісти, як Ю.С. Копчак, А. Матвійчук, О.О. Терещенко, Д.С. Ящук та ін. Незважаючи на індивідуальність кожної моделі, всі вони мають спільні ознаки і засновані на їх диференціюванні і статистичній обробці. Перший клас становлять ознаки, що сприяють втраті платоспроможності, а другий – ті, що допомагають уникнути втрати платоспроможності. Серед розглянутих моделей широку популярність набули однокритеріальні, багатокритеріальні моделі, а також скорингові моделі, засновані на порівняльному аналізі різних факторів.

Для оцінки ймовірності зниження платоспроможності в сучасній світовій практиці фінансово-господарської діяльності підприємств найбільш широке застосування отримала модель Альтмана «Z-рахунку», суть якої – у розподілі підприємств на потенційних банкрутів і небанкрутів. Індекс Альтмана [96] виводиться з показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період. Однак в Україні ця модель не завжди може бути застосована, оскільки розрахувати відношення ринкової вартості звичайних і привілейованих акцій до балансової оцінки позикового капіталу (короткострокового та довгострокового) досить складно (тільки великі публічні компанії можуть розкривати подібну інформацію). Для невеликих компаній, акції яких не котируються на біржі, практичне використання даного індексу не завжди доцільно.

Інші моделі, наприклад шкала Бівера [98], формула Дю Понт, моделі Лиса, Тішоу, Тоффлера не дають настільки точну оцінку ступеня можливості втрати платоспроможності.

Широкого поширення набули методики прогнозування платоспроможності, засновані на Logit-регресії і на відміну від класичних методик, заснованих на дискримінантом аналізі, дають змогу здійснювати вибірку найбільш релевантних параметрів, що забезпечують максимальну точність моделі. Основним розробником моделей прогнозування платоспроможності, заснованими на Logit-регресії, є Дж. Ольсон [100]. Подальшого розвитку їх моделі дістали в роботах Е. Альтмана, Д. Сабато, Г. Хайдаршиної, В.Ю. Жданова. Слід зазначити, що на сьогоднішній день дані моделі, на думку низки авторів, є досить складним підходом до оцінки ризику втрати платоспроможності підприємств. Разом із тим, достовірний прогноз динаміки розвитку підприємства в майбутньому передбачає побудову складних економіко-математичних моделей, в яких задіяний весь багатий інструментарій сучасної статистики.

У практичному плані сьогодні найбільш затребувані гібридні підходи, що дають змогу на основі використання сукупності різних методів оцінки отримати більш точний результат для прогнозування кризи.

В основі оцінки платоспроможності підприємства повинен лежати аналіз усіх факторів, які характеризують діяльність суб'єкта господарювання, що отримані з різних джерел. Одним із найбільш надійних джерел є фінансова звітність, оскільки в її основі лежить інформація про поточні та ті, що мали місце в минулому, бізнес-події в ретроспективній оцінці. Беручи до уваги високу кореляцію фінансових і нефінансових індикаторів з урахуванням їх взаємовпливу, відзначимо, що включення їх в оцінку дасть змогу сформувати більш цілісну картину фінансового стану підприємства під час використання тривимірної моделі фінансової стійкості підприємства замість двовимірної.

Дані джерела можуть не обмежуватися лише діяльністю конкретного підприємства, а й містити різні дані про ситуацію в певному галузевому сегменті економіки. Надалі оброблена таким чином статистика може служити основою для формування рейтингових моделей, що використовуються з метою фінансового аналізу та оцінки вартості підприємства.

Під час вибору відповідних параметрів для оцінки платоспроможності корпоративних підприємств, доцільним буде використання п'ятифакторної моделі Альтмана [68], оскільки вона оптимальна в застосуванні для довгострокового аналізу акціонерних товариств відкритого типу. У цьому випадку може використовуватися показник:

$$Z = 1,2K_{OB} + 1,4K_{НПА} + 3,3K_{ПА} + 0,6K_{ПР} + 1,0K_{OA}, \quad (1.1)$$

де K_{OB} – частка в активах, тобто відношення поточних активів (оборотних коштів) в загальній сумі активів;

$K_{НПА}$ – відношення нерозподіленого прибутку до загальної суми активів (рентабельність активів);

$K_{ПА}$ – відношення прибутку до сплати відсотків (балансової вартості) до суми активів;

$K_{ПР}$ – відношення ринкової вартості власного капіталу (акціонерного капіталу) до короткострокових зобов'язань (коефіцієнт покриття);

K_{OA} – відношення виручки від реалізації до загальної суми активів.

Для закритих акціонерних товариств і підприємств, які не беруть активної участі в фондовому ринку, прийнятна формула:

$$Z = 0,7K_{OB} + 0,8K_{НПА} + 3,1K_{ПА} + 0,4K_{ПБ} + 1,0K_{OA}, \quad (1.2)$$

де $K_{ПБ}$ – відношення балансової вартості акціонерного капіталу до короткострокових зобов'язань (покриття за балансовою вартістю).

Логіт-модель Е. Альтмана – Д. Сабато має вигляд [68]:

$$Z = \Lambda(4,28 + 0,18X_1 - 0,01X_2 + 0,08X_3 + 0,02X_4 + 0,19X_5), \quad (1.3)$$

де $\Lambda(u) = (1 + \exp(-u))^{-1}$;

X_1 – відношення прибутку до оподаткування до активів;

X_2 – відношення короткострокових зобов'язань до власного капіталу підприємства;

X_3 – відношення чистого прибутку до активів;

X_4 – відношення суми грошових коштів підприємства та короткострокових вкладень до активів;

X_5 – відношення розміру прибутку до оподаткування до суми відсотків, що підлягають виплат [68].

Економічно доцільно поряд з одночасним аналізом фінансових кризоутворюючих індикаторів враховувати нефінансові. Вони, як правило, не виражені в грошових одиницях і нестандартизовані як дані з фінансової звітності. В окремих галузях економіки існує стандартний набір нефінансових індикаторів, звіти за якими надаються в наглядові органи.

На базі звітів по нефінансових індикаторах працює система GRI (глобальна ініціатива), яка визначає ступінь фінансової стійкості підприємства відповідно до її здатності протистояння кризі за результатами оцінки не стільки економічних (їх не більше 15%), скільки екологічних, організаційних, гуманізаторських (дотримання прав людини) та інших індикаторів.

Сидяга Б.В. стверджує, що індикатори системи GRI багато в чому схожі з індикаторами оцінки методу Аргенті [68]. У даному методі насамперед розглядаються стадії розвитку кризових явищ у компанії і на їх основі створюються моделі, в яких представляються сценарії розвитку кризового стану підприємства. Наступ і розвиток можливої кризи неплатоспроможності розраховують і оцінюють за кількістю балів. Чим більше балів присвоєно тій чи іншій стадії розвитку підприємства, тим

імовірніше, за методом Аргенті, настання неплатоспроможності. Поряд зі схожими методами оцінки фінансового стану підприємств, що використовуються в західній практиці, метод Аргенті найбільш прийнятний для вітчизняних підприємств.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу наукових досліджень і практики застосування методів оцінки Аргенті, Альтмана вважаємо, що використання змішаного (гібридного) підходу до прогнозування платоспроможності підприємств найдоцільніше, оскільки дає змогу не застосовувати конкретну методику, а використовувати кілька з них з урахуванням зіставлення отриманих результатів.

Своєчасне розпізнавання основних параметрів і масштабів кризової ситуації відіграє ключову роль у підтриманні платоспроможності підприємства. Залежно від цілей дослідження аналітичні підходи формують два основних напрями комплексного фінансового аналізу: експрес-діагностику і фундаментальну діагностику. Формалізація різних способів діагностики діяльності підприємства з метою подолання кризових явищ є затребуваним інструментом фінансового аналізу. Її практичне використання передбачає системне відновлення платоспроможності підприємства [16]. Методам дискримінантного та регресійного аналізу властива найбільша прогностична здатність, а тому їх використання для діагностики ймовірності платоспроможності або неплатоспроможності підприємства, на нашу думку, є найефективнішим, адже вони дають змогу враховувати вплив зовнішніх факторів, інтерполяцію результатів на майбутні періоди. Їм властива прийнятна точність прогнозування, вони також враховують різні аспекти діяльності підприємства. Крім того, методи регресійного аналізу дають змогу кількісно визначати ймовірність втрати платоспроможності (банкрутства), враховувати якісні характеристики діяльності підприємства. Для них також відсутні жорсткі вимоги щодо вибірки вихідних даних. Використання змішаного (гібридного) підходу найдоцільніше, оскільки дає змогу застосовувати не конкретну методику, а відразу декілька з них з урахуванням зіставлення отриманих результатів.

Висновки за розділом 1

У першому розділі нами розглянуто та проаналізовано теоретичні основи платоспроможності підприємства та механізму її забезпечення в сучасних умовах, що дало підстави для висновків:

1. Визначено, платоспроможність підприємства – спроможність регулярно і своєчасно та в повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями (вимогами постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарських договорів, кредитами, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі до бюджету тощо) за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його здатність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність. Платоспроможність підприємства залежить від двох факторів – це: наявність активів (майна і грошових коштів), достатніх для погашення всіх зобов'язань підприємства та ступінь ліквідності активів, достатній для того, щоб при необхідності перевести дані активи в грошові кошти та реалізувати в сумі, необхідній для погашення зобов'язань. Головною метою аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання є своєчасне виявлення і усунення недоліків у його фінансовій діяльності. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, коли величина його активів перевищує його зовнішні зобов'язання. При аналізі ж платоспроможності, крім кількісних показників, фахівцям слід вивчити й якісні характеристики, які не мають кількісних зміни та які можуть бути охарактеризовані, як залежні від фінансової гнучкості підприємства.

2. Доведено, що основною метою ефективного функціонування механізму забезпечення платоспроможності є визначення оптимальної структури балансу та збалансованих грошових потоків підприємства. Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення платоспроможності підприємств повинен бути спрямований на вирішення

таких основних задач, як забезпечення: оптимальної структури капіталу з позиції створення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються; збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

3. З'ясовано, що основним завданням прогнозування платоспроможності є правильна оцінка фінансових можливостей підприємства і динаміки їх розвитку. При дослідженні механізму забезпечення платоспроможності підприємства важливим є аналіз методичного забезпечення прогнозування платоспроможності. Методики прогнозування платоспроможності підприємства за критерієм цілей аналізу можна розділити на якісні (засновані на аналізі різних фінансових коефіцієнтів діяльності підприємства), і кількісні (коефіцієнтні, факторні), що надають загальну оцінку ймовірності настання неспроможності погасити власні зобов'язання. У результаті проведеного аналізу наукових досліджень і практики застосування методів оцінки прогнозування ймовірності банкрутства, визначено, що використання змішаного (гібридного) підходу до прогнозування платоспроможності підприємств найдоцільніше, оскільки дає змогу не застосовувати конкретну методику, а використовувати кілька з них з урахуванням зіставлення отриманих результатів. Своєчасне розпізнавання основних параметрів і масштабів кризової ситуації відіграє ключову роль у підтриманні платоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1 Загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ПАТ «Херсонгаз»

Херсонське виробниче об'єднання газового господарства «Херсонгаз» створено 1 жовтня 1975 р. на базі Херсонської міжобласної виробничо-експлуатаційної контори скрапленого газу згідно наказу Міністра житлово-комунального господарства України від 05.09.1975 р. №299. Першочерговим завданням об'єднання було прискорення розвитку систем газопостачання природним газом, забезпечення споживачів області природним та скрапленим газом, покращення технічного обслуговування газових мереж, споруд на них та газового обладнання. 21.12.1994 р. на виконання Указу Президента України № 210/93 від 15.06.93 р. "Про корпоратизацію підприємств" та Положення про порядок корпоратизації підприємств, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 508 від 05.07.93 р. на базі державного підприємства через корпоратизацію було створено відкрите акціонерне товариство «Херсонгаз».

Приватизації підлягали основні засоби, споруди, механізми та інше обладнання необхідне для реалізації скрапленого газу та виконання послуг з іншого виду діяльності по газифікації, встановленню газового обладнання, проектуванню, ремонту газових приладів. Трубопроводи природного газу та споруди на них не приватизовувались згідно Декрету Кабінету Міністрів України 26-92 від 31.12.92 р. «Про затвердження преліку майнових комплексів державних підприємств, організацій, їх структурних підрозділів основного виробництва, які не підлягають приватизації» та Закону України № 2163-ХІІ від 04.03.1992 р. «Про приватизацію державного майна».

Предметом діяльності Товариства є:

- розподіл природного газу, нафтового газу та газу (метану) вугільних родовищ;
- постачання природного газу, газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом;
- безаварійна та безпечна експлуатація систем газопостачання;
- розробка та видача технічних умов на газифікацію об'єктів та встановлення газового обладнання споживачам області;
- монтаж побутових лічильників газу в газифікованому житловому фонді;
- розробка проектно-кошторисної документації на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт систем газопостачання, газонаповнювальних станцій і пунктів на монтаж газового обладнання;
- будівництво газових мереж, монтаж газового обладнання на об'єктах нової газифікації; оптова торгівля продовольчими і непродовольчими товарами.

Основними функціями Товариства є забезпечення споживачів області природним газом, експлуатація систем газопостачання, виконання інших видів робіт, пов'язаних з газифікацією, оптова торгівля продовольчими та непродовольчими товарами.

Станом на 31.12.2018 року товариство обслуговує 2168 непобутових та 268639 побутових споживачів природного газу.

На обслуговуванні товариства знаходиться 5,84827 тисяч км розподільчих газових мереж, 191 газорозподільчих пунктів, 887 шкафні станції, 357 катодних станцій електрохімічного захисту газових мереж від корозії, 26311 домових регуляторів тиску і 484 газових колодязя.

На сьогодні по області експлуатується 556 тисяч одиниць газового обладнання, 253 тисячі побутових газових лічильників.

Основним джерелом фінансування діяльності ПАТ «Херсонгаз» є дохід, отриманий від послуг з розподілу природного газу та виконання інших видів діяльності. Фінансування робіт пов'язаних з експлуатацією

газорозподільних систем проводиться за тарифом на розподіл природного газу, який затверджується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг. Покриття прямих експлуатаційних витрат з розподілу природного газу, здійснювалось за рахунок компенсаційних статей, які були включені до структури тарифів, які діяли протягом 2017 року.

В ході господарської діяльності Товариством забезпечується:

1. Надійна та безпечна експлуатація газорозподільних систем.
2. Забезпечення гарантованого рівня розподілу природного газу до/від суміжних суб'єктів ринку природного газу.
3. Доступ замовників до газорозподільної системи для приєднання до мережі.
4. Надання послуг з розподілу природного газу виходячи з величини приєднаної потужності об'єкта споживача.

Кількість працюючого персоналу в 2015 році – 1318 осіб, в 2016 році – 1175 осіб, в 2017 році – 1080 осіб.

В таблиці 2.1 проведемо розрахунок Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Таблиця 2.1 - Основні фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+, -) показника 2016 року порівняно з 2015 роком		Відхилення (+, -) показника 2017 року порівняно з 2016 роком	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
А	1	2	3	4	5	6	7
1. Капітал станом на кінець року, тис. грн.:	341309	392244	394792	50935	14,92	2548	0,65
в т.ч. 1.1. власний капітал:	44002	59426	45771	15424	35,05	-13655	-22,98
1.1.1. Основний капітал	7375	7375	7375	0	0,00	0	0,00
1.1.2. нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	36627	52051	38396	15424	42,11	-13655	-26,23
1.2. позиковий капітал:	297307	332818	349021	35511	11,94	16203	4,87

Продовження табл. 2.1

A	1	2	3	4	5	6	7
1.2.1. короткостроковий позиковий капітал	105668	109529	133185	3861	3,65	23656	21,60
1.2.2. довгостроковий позиковий капітал	191639	223289	215836	31650	16,52	-7453	-3,34
2. Майно станом на кінець року, тис. грн.:	341309	392244	394792	50935	14,92	2548	0,65
2.1. Необоротні активи	282499	316537	323070	34038	12,05	6533	2,06
2.2. Оборотні активи:	58810	75707	71722	16897	28,73	-3985	-5,26
2.2.1. Запаси	3360	4724	3713	1364	40,60	-1011	-21,40
2.2.2. Дебіторська заборгованість	36394	61899	57697	25505	70,08	-4202	-6,79
2.2.3. Грошові активи та поточні фінансові інвестиції	10569	6566	7075	-4003	-37,87	509	7,75
3. Економічні показники:							
3.1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	490546	312552	265176	-177994	-36,28	-47376	-15,16
3.2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	474626	279628	282705	-194998	-41,08	3077	1,10
3.3. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	10850	23427	-11054	12577	115,92	-34481	-147,18
3.4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	8412	19921	-4509	11509	136,82	-24430	-122,63
3.5. Рентабельність (збитковість) обороту, %	1,71	6,37	-1,70	4,66	271,68	-8,07	-126,68
4. Трудові ресурси:							
4.1. Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	1318	1175	1080	-143	-10,85	-95	-8,09
4.2. Річний фонд оплати праці, тис. грн.	60866	79843	81063	18977	31,18	1220	1,53
4.3. Середньомісячна заробітна плата, грн.	3848,38	5662,62	6254,86	1814,24	47,14	592,24	10,46
4.4. Продуктивність праці, тис. грн./ особу	372,19	266,00	245,53	-106,19	-28,53	-20,47	-7,69
5. Фінансові коефіцієнти:							
5.1. Автономії	0,129	0,152	0,116	0,023	17,516	-0,036	-23,475
5.2. Маневрування	-1,065	-0,569	-1,343	0,496	-46,554	-0,774	135,939
5.3. Фінансового ризику	6,757	5,601	7,625	-1,156	-17,111	2,025	36,154
5.4. Абсолютної ліквідності	0,100	0,060	0,053	-0,040	-40,065	-0,007	-11,387
5.5. Покриття	0,557	0,691	0,539	0,135	24,194	-0,153	-22,091

За даними табл. 2.1 можна зробити наступні висновки. У 2016 році

капітал збільшився на 14,92% до 392244 тис. грн. Відбулося збільшення позикового капіталу – на 11,94%, довгостроковий капітал збільшився на 31650 тис. грн., короткостроковий капітал збільшився на 3,65% або на 3861 тис. грн. Відбувається збільшення власного капіталу – на 15424 тис. грн. в результаті збільшення нерозподіленого прибутку на 42,11% до 52051 тис. грн.

Наглядно динаміку змін капіталу ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр. можна представити на рис. 2.1.

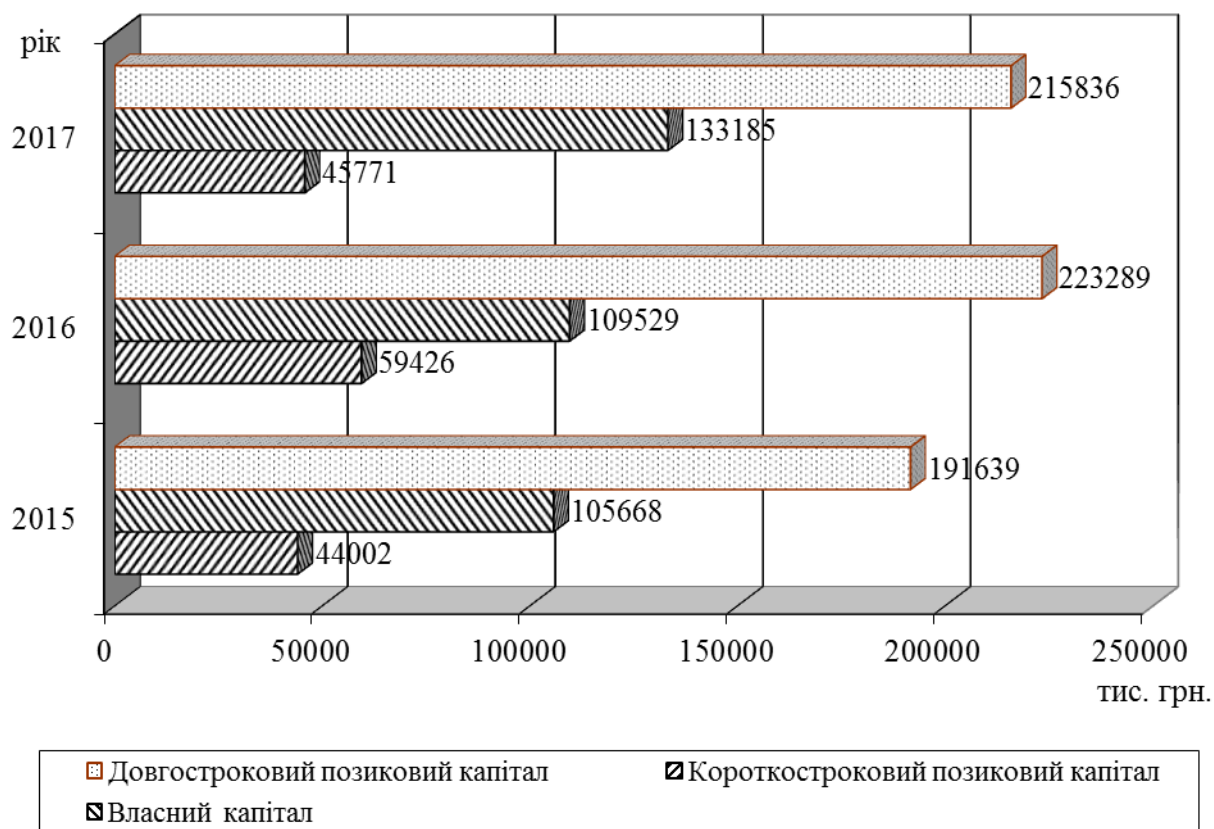

Рисунок 2.1 – Динаміка змін капіталу ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

У 2017 році капітал збільшився на 0,65% до 394792 тис. грн. Відбулося збільшення позикового капіталу – на 4,87%, довгостроковий капітал зменшився на 7453 тис. грн., короткостроковий позиковий капітал збільшились на 21,6% або на 23656 тис. грн. Відбувається зменшення

власного капіталу – на 13655 тис. грн. в результаті зменшення нерозподіленого прибутку на 26,23% до 38396 тис. грн.

Більшу частину майна підприємства складаються необоротні активи, які утворились в основному за рахунок основних засобів. Відбувається збільшення запасів в 2016 році на 1364 тис. грн. або на 40,6%, а вже в 2017 році їх розмір зменшився на 21,4% і складають 3713 тис. грн. У 2016 році відбулося значне збільшення дебіторської заборгованості – на 70,08% до 61899 тис. грн., а у 2017 році незначне зменшення – на 6,79% або на 4202 тис. грн. Негативним є зменшення грошових активів та поточних фінансових інвестицій, що забезпечує ліквідність підприємства у 2016 році. У 2017 році вони збільшились на 509 тис. грн., але менші за 2015 рік. Розглядаючи необоротні активи спостерігається їх збільшення в 2016 році на 12,05% і в 2017 році ще на 2,06% до 323070 тис. грн.

Розглядаючи економічні показники в табл. 2.1 можна зробити наступні висновки.

На підприємстві відбувається зменшення чистого доходу – на 36,28% в 2016 році та на 15,16% в 2017 році. Також відбулося у 2016 році більш швидке зменшення собівартості – на 41,08%, що вплинуло на збільшення чистих прибутків, але у 2017 році на відміну від чистого доходу від реалізації продукції відбулося зростання собівартості на 1,1%.

Наглядно динаміку змін основних показників фінансових результатів ПАТ «Херсонгаз» за 2015 -2017 рр. можна представити на рис. 2.2.

Як видно з рис. 2.2 підприємство отримує чисті прибутки протягом 2015-2016 років. Так, в 2016 році підприємство отримало на 136,82% більше чистих прибутків в розмірі 19921 тис. грн., але в 2017 році в результаті зростання собівартості продукції підприємство отримало чисті збитки в розмірі 4509 тис. грн. Розглядаючи трудові ресурси спостерігається зменшення працюючих в 2016 році на 143 особи та на 95 осіб в 2017 році. Середньомісячна заробітна плата з кожним роком збільшується – на 47,14% в 2016 році та ще на 10,46% в 2017 році. В результаті зменшення чистого

доходу більш швидкими темпами ніж зменшення чисельності персоналу, відбулося зменшення продуктивності праці в 2017 році на 7,69% до 245,53 тис. грн./особу.

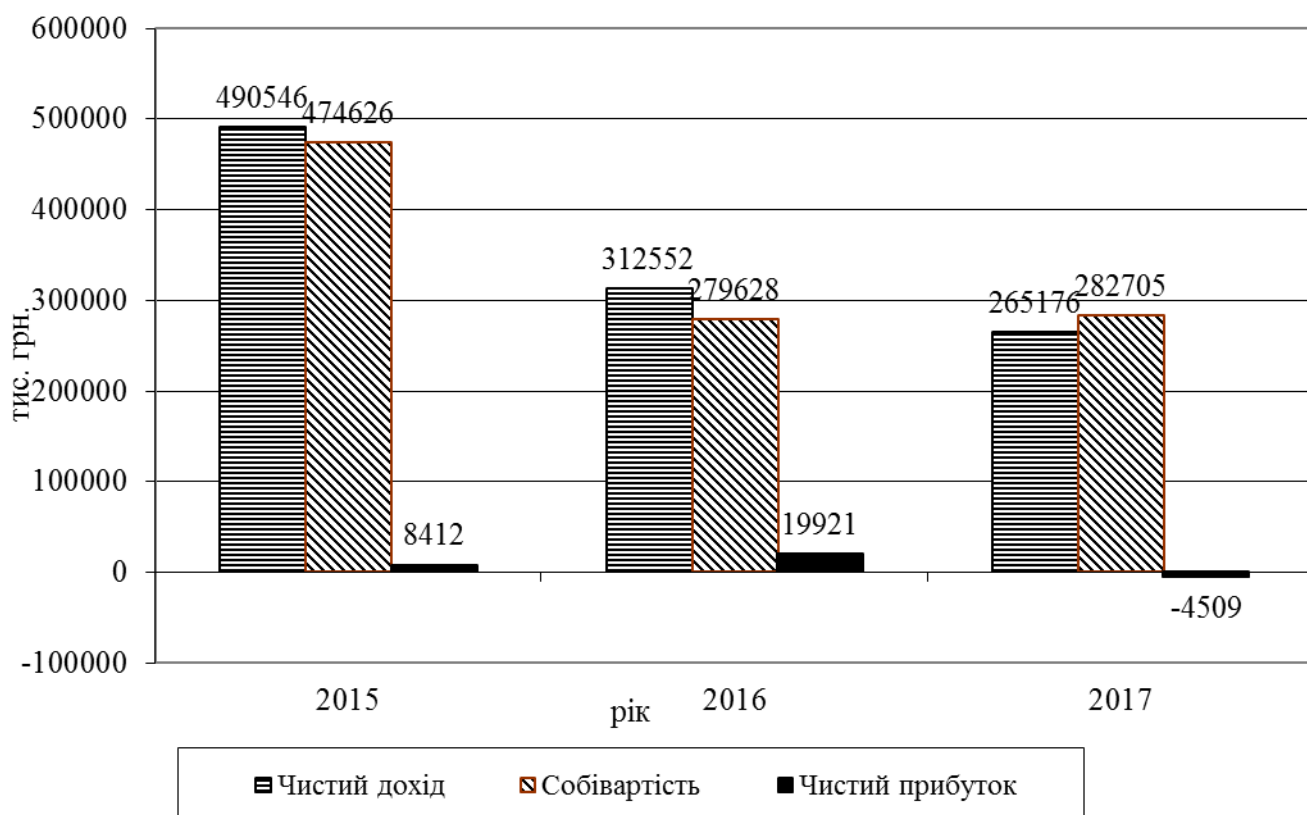

Рисунок 2.2 – Динаміка змін основних показників фінансових результатів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Проведені розрахунки фінансових коефіцієнтів можна графічно показати на рис. 2.3.

Як видно з рис. 2.3 в 2016 році спостерігається покращення коефіцієнта автономії на 17,516%, але залишається низьким. Коефіцієнт покриття покращився на 24,194% до 0,691.

У 2017 році спостерігається погіршення коефіцієнта автономії на 23,475%, із-за зменшення власного капіталу, маневреність протягом 3 років відсутня, а коефіцієнт покриття погіршився на 22,091% до 0,539. Коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнював нормативному значенню лише у 2015 році.

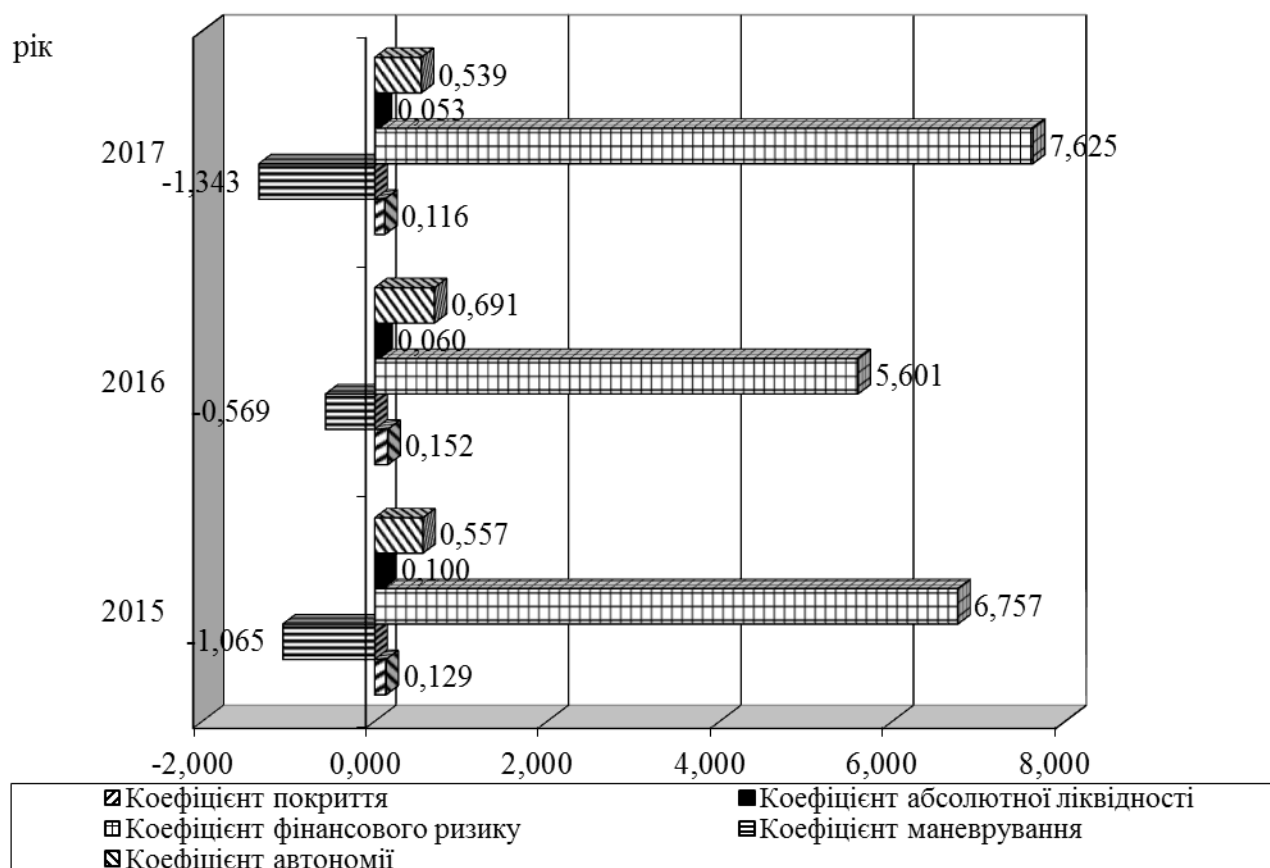

Рисунок 2.3 – Динаміка змін фінансових коефіцієнтів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Таким чином, проведені розрахунки показали, що в 2017 році відбувається погіршення господарської діяльності ПАТ «Херсонгаз» – отримання чистих збитків, зменшення чистих доходів, зростання собівартості продукції. Негативним також є скорочення персоналу, а активи складаються з основних засобів.

2.2 Аналіз основних показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»

В умовах ринкових відносин платоспроможність вважається найважливішою умовою господарської діяльності підприємства. Оцінка

платоспроможності проводиться на основі характеристики ліквідності балансу і ліквідності підприємства.

Під ліквідністю підприємства розуміють його здатність покривати зобов'язання активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань. Ліквідність означає безумовну платоспроможність підприємства і передбачає постійну тотожність між його активами та зобов'язаннями одночасно за загальною сумою, термінами перетворення активів у гроші та термінами погашення зобов'язань.

Ліквідність балансу передбачає можливість суб'єкта господарювання перетворити свої активи у готівку та погасити зобов'язання, або ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

Аналіз ліквідності на підприємстві здійснюється з метою визначення ступеня ліквідності активів підприємства, рівня ліквідності балансу, розрахунку та аналізу показників ліквідності підприємства [32].

Робота підприємства в умовах ринку передбачає нормальну фінансову діяльність. При цьому враховуються можливості підприємства виконувати розрахунки по всім видам зобов'язань: внутрішнім та зовнішнім, короткостроковим та довгостроковим. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують довгострокові та короткострокові зобов'язання. Підприємство ліквідним також визначається, якщо його поточні активи більші, ніж короткострокові зобов'язання. Всі активи підприємства в залежності від ступеня їх ліквідності, тобто від швидкості обертання в грошові кошти, умовно поділяються на наступні групи [31]:

– найбільш ліквідні активи (A1) – грошові кошти підприємства та короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), суми яких по всім статтям грошових коштів можуть бути використані для виконання поточних розрахунків негайно;

– активи, які швидко реалізуються (А2) – дебіторська заборгованість та інші активи, суми яких для обертання в готівкові засоби потребують визначеного терміну, ліквідність цих активів залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників підприємства, взаємовідносин з кредиторами та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу;

– активи, які повільно реалізуються (А3) – це запаси, дебіторська заборгованість (платежі по якій відбудуться більше ніж через 12 місяців після звітної дати), податок на додану вартість по придбанам цінностям. Слід не включати до розрахунків «Витрати майбутніх періодів»;

– активи, які важко реалізуються (А4) – активи, призначені для використання в господарській діяльності на протязі відносно довгого терміну. В дану групу включаються статті розділу I активу балансу «Необоротні активи» [14].

Перші три групи відносяться до поточних активів підприємства. Вони більш ліквідні, ніж решта майна.

Пасиви балансу групуються за ступенем строковості їх оплати таким чином:

– найбільш термінові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість, поточні зобов'язання, інші короткострокові зобов'язання, у також кредити, не погашені в строк;

– короткострокові пасиви (П2) – короткострокові кредити та позикові кошти;

– довгострокові пасиви (П3) – довгострокові кредити та позикові кошти;

– постійні пасиви (П4) – статті I розділу пасиву балансу.

Для визначення ліквідності балансу порівнюють підсумки по групам активів та пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні умови (2.1):

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4, \quad (2.1)$$

У табл. 2.2 та табл. 2.3 представлені дані, що використовуються для аналізу ліквідності балансу ПАТ «Херсонгаз».

Таблиця 2.2 – Класифікація активів ПАТ «Херсонгаз» за рівнем ліквідності, тис.грн., [розраховано автором на основі додатків В-Д]

Активи	Рік		
	2015	2016	2017
Найбільш ліквідні активи (A1)	10569	6566	7075
Активи, що швидко реалізуються (A2)	36394	98293	57697
Активи, що повільно реалізуються (A3)	12170	7242	11779
Активи, що важко реалізуються (A4)	282499	316537	323070

Таблиця 2.3 – Класифікація пасивів ПАТ «Херсонгаз» за рівнем терміновості погашень, тис.грн., [розраховано автором на основі додатків В-Д]

Пасиви	Рік		
	2015	2016	2017
Найстроковіші зобов'язання (П1)	13128	447	8999
Короткострокові пасиви (П2)	-28640	-47577	-73746
Довгострокові пасиви (П3)	191639	223289	215836
Постійні пасиви (П4)	102548	107989	87176

Згрупувавши активи ПАТ «Херсонгаз» за рівнем ліквідності, стає можливим порівняти з пасивами підприємства, попередньо згрупувавши їх за рівнем терміновості погашень.

Таким чином, можна відмітити, що у підприємства у 2015 та 2017 роках значення показника найбільш строкових зобов'язань значно перевищило значення показника найбільш ліквідних активів (тобто грошових коштів) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Ліквідності балансу ПАТ «Херсонгаз» [розраховано автором на основі табл. 2.2; табл. 2.3].

Роки	Виконання умов нерівності			
2015	A1<П1(-2559)	A2>П2 (7754)	A3<П3 (-179469)	A4>П4 (179951)
2016	A1>П1 (6119)	A2>П2 (50716)	A3<П3 (-216047)	A4>П4 (208548)
2017	A1<П1(-1924)	A2<П2 (-16049)	A3<П3 (-204057)	A4>П4 (235894)

Дані табл. 2.4 свідчать, що ліквідними є друга група активів протягом 2015-2016 рр. була неліквідною, а в 2017 р. стала ліквідною. Третя група активів навпаки була неліквідною протягом усього аналізованого періоду. Однак, слід зазначити, що в балансі підприємства у 2015-2016 рр. були відсутні короткострокові кредити банків, але в 2017 р. вони становили 1277 тис. грн., але їх частка і сума незначні. Довгострокові кредити банків підприємством не використовуються. За таких умов не виконуються співвідношення четвертої групи активів.

Зіставивши відповідні групи активів і пасивів в табл. 2.2 можна зробити висновок, що баланс абсолютно ліквідним не є ні в одному аналізованому році, оскільки виконується рівність $A1 > П1$, $A2 > П2$, $A3 > П3$, $A4 < П4$, це означає, що підприємство своїми найбільш ліквідними грошовими активами не може покрити поточні зобов'язання.

Загалом зміни в балансі свідчать про погіршення фінансового стану підприємства на кінець 2017 року. ПАТ «Херсонгаз» станом на кінець 2017 р. володіє значною часткою важко та низько ліквідного майна і для перетворення його на грошові активи в разі необхідності потрібен значний час.

Проведений вище аналіз не відрізняється абсолютною точністю, тому з метою комплексної оцінки платоспроможності підприємства доцільно застосувати загальний показник платоспроможності (2.2):

$$K_n = \frac{A1 + 0,5A2 + 0,3A3}{П1 + 0,5П2 + 0,3П3}, \quad (2.2)$$

Визначимо показник загальної платоспроможності суб'єкта дослідження (рис. 2.4).

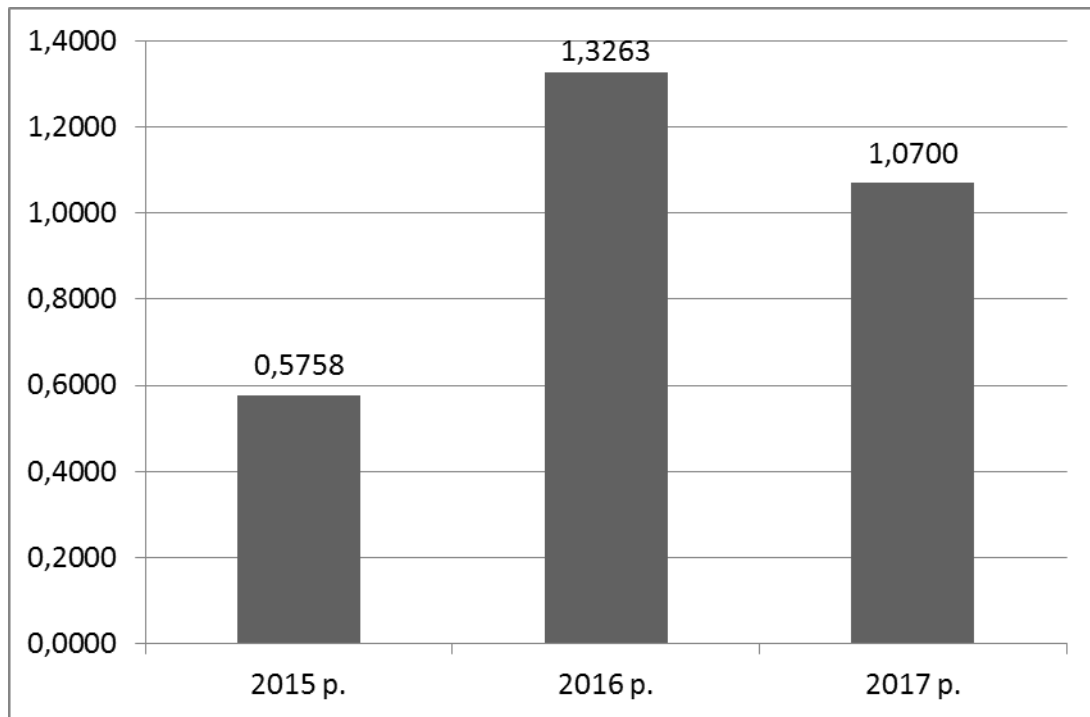

Рисунок 2.4 – Динаміка показника загальної платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»

Незважаючи на зростання показника K_L на 0,75 в.п. у 2016 році порівняно з 2015 роком, зменшення значення K_L у 2017 році на 0,26 в.п. свідчить про погіршення платоспроможності підприємства та структури активів і пасивів порівняно з 2016 р., однак зміцнення платоспроможності та покращення активів і пасивів порівняно з 2015 р. (зростання K_L за 2015-2017 роки на 0,49 в.п.)

Для об'єктивної оцінки платоспроможності підприємства важливе значення має розрахунок та застосування показників ліквідності. Вони дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу, а також у випадках виникнення надзвичайних ситуацій. З цією метою застосовують систему коефіцієнтів ліквідності, що розрізняються між собою розміром ліквідних активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань (табл. 2.5).

Аналіз показників платоспроможності підприємства (табл. 2.5) вказує, що за 2015-2017 роки, підприємство могло негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 10 % (2015 р.) 6 % (2016 р.) та

5,7 % (2017 р.) найбільш термінових зобов'язань, що майже у 4 рази нижче за оптимальне значення.

Таблиця 2.5 – Динаміка показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз», [розраховано автором на основі додатків В-Д].

Показники	Оптимальне значення	Роки			Відхилення 2016 року від 2015 року		Відхилення 2017 року від 2016 року	
		2015	2016	2017	абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 - 0,3	0,10	0,06	0,053	-0,040	-40,065	-0,007	-11,387
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,7 - 0,8	0,52	0,65	0,51	0,123	23,5	-0,137	-12,21
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0 - 2,5	0,56	0,69	0,539	0,135	24,194	-0,153	-22,091
Коефіцієнт ліквідності запасів	-	0,032	0,043	0,028	0,011	35,64	-0,015	-45,4
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	-	0,344	0,565	0,433	0,221	64,08	-0,13	-23,4
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	-	1,01	0,96	1,44	-0,05	-5,0	0,48	50,0
Коефіцієнт мобільності активів	$\geq 0,5$	0,21	0,24	0,22	0,03	14,9	-0,017	-7,2
Коефіцієнт фінансової незалежності	$> 0,5$	0,13	0,15	0,116	0,023	17,516	-0,036	-23,475
Коефіцієнт фінансування	> 1	0,15	0,18	0,13	0,031	20,64	-0,05	-6,6
Коефіцієнт заборгованості	< 1	0,87	0,85	0,88	-0,023	-2,6	0,036	4,19

У той же час, при нормативі 0,7-0,8 підприємство за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів може розрахуватися з боргами короткострокового характеру лише на 0,52 у 2015 році, 0,65 – у 2016 році та вже на 0,51 – у 2017 році.

Відхилення від рекомендованих значень щодо коефіцієнту загальної ліквідності спостерігається протягом усього аналізованого періоду. Отримані кошти від перетворення оборотних активів на готівку не дозволять перекрити кредиторську заборгованість товарного характеру та поточні зобов'язання за розрахунками.

Отже, за результатами досліджень виявлено, що підприємство не можна вважати платоспроможним протягом 2015-2017 рр. Так, коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості за аналізовані роки мав тенденцію до зростання, що є негативною характеристикою.

Значення коефіцієнтів мобільності протягом аналізованого періоду мали низьке, менше нормативного, значення.

Дані розрахунків свідчать, що стан акціонерного товариства знаходиться у досить незадовільному стані. Про це свідчить і низьке значення коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) і коефіцієнта фінансування, позначки яких сягають нижче нормативних значень та з кожним роком знижуються.

Про погіршення фінансового стану свідчить також і зростання коефіцієнта заборгованості. Якщо на кінець 2015 року на 1 грн. власних коштів товариство залучало 0,87 грн. позичкових та на кінець 2016 р. – 0,85 грн., а на кінець 2017 року – 0,88 грн.

Слід відзначити негативну тенденцію в роботі підприємства щодо формування власних оборотних коштів у 2015-2017 роках. Так, значення власного оборотного капіталу має негативне значення.

Висновок про платоспроможність підприємства можна зробити тільки після розрахунку загальних показників фінансової сталості.

При оцінці платоспроможності, а саме фінансового стану необхідно враховувати наступні співвідношення:

– якщо значення $E1, E2, E3 > 0$, то підприємство має абсолютну фінансову стійкість.

– якщо значення $E1 < 0$, а $E2, E3 > 0$, то воно має нормальну фінансову стійкість.

– якщо значення $E1, E2 < 0$, а $E3 > 0$, то підприємство характеризується нестійким фінансовим станом.

– якщо значення $E1, E2, E3 < 0$, то воно має кризове фінансове положення.

Загальні показники фінансової сталості наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Узагальнюючі показники оцінки фінансової стійкості ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр., тис. грн. [розраховано автором на основі додатків В-Д]

Показники	Роки			Відхилення (+,-) 2016 року від 2015 року	Відхилення (+,-) 2017 року від 2016 року
	2015	2016	2017		
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів (Н1)	-238497	-257111	-277299	-18614	-20188
Наявність ВОК, довгострокових кредитів та позик для формування запасів (Н2)	-46858	-33822	-61463	13036	-27641
Наявність ВОК, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів (Н3)	-132829	-147582	-144114	-14753	3468
Запаси (Н4)	3360	4724	3713	1364	-1011
Надлишок (+) нестача (-) ВОК для формування запасів (Е1)	-241857	-261835	-281012	-19978	-19177
Надлишок (+) нестача (-) ВОК, довгострокових кредитів та позик для формування запасів (Е2)	-50218	-38546	-65176	11672	-26630
Надлишок (+) нестача (-) ВОК, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів (Е3)	-136189	-152306	-147827	-16117	4479
Запас стійкості фінансового стану, днів	-518,41	-444,29	-362,57	74,12	81,72
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1грн запасів, грн	-40,53	-32,24	-39,81	8,29	-7,57
Номер типу фінансової ситуації відповідно класифікації	кризове фінансове положення	кризове фінансове положення	кризове фінансове положення	x	x

З розрахунків, поданих в табл. 2.6 видно, що фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим протягом 2015-2017 років, оскільки виконується нерівність $E1, E2, E3 < 0$. Також негативними тенденціями в діяльності підприємства є негативне значення запасів стійкості фінансового стану та надлишок джерел фінансування на 1 грн запасів, що свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства.

Підводячи загальний підсумок за усіма вище наведеними розрахунками можна стверджувати, що у ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки були обмежені грошові кошти – найбільш ліквідні активи – для погашення найбільш строкових зобов'язань, і підприємство має неліквідний баланс. За 2015-2017 роки, підприємство могло негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 10 % (2015 р.) 6 % (2016 р.) та 5,7 % (2017 р.) найбільш термінових зобов'язань, що майже у 4 рази нижче за оптимальне значення. Незважаючи на зростання коефіцієнта розрахункової платоспроможності у 2016 році порівняно з 2015 роком, зменшення його значення у 2017 році на свідчить про погіршення платоспроможності підприємства та структури активів і пасивів. Результати розрахунків показали, що фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим протягом 2015-2017 років, оскільки виконується нерівність $E1, E2, E3 < 0$. Отже, за результатами досліджень виявлено, що підприємство є неплатоспроможним протягом періоду дослідження, а фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим.

2.3 Оцінка ефективності управління структурою активів ПАТ «Херсонгаз» як інструменту забезпечення статичної платоспроможності

Платоспроможність підприємства, як вже зазначалося – це комплексне поняття, яке включає аналіз та характеристику багатьох різних показників, як основних, так і додаткових. Розрахуємо систему додаткових показників для визначення статичної платоспроможності на основі оцінки ефективності управління структурою активів (див. рис. 1.4, розділ 1.1).

Прискорення оборотності оборотних коштів зменшує потребу в них, дозволяє підприємствам вивільняти частину оборотних коштів або для потреб виробництва (абсолютне вивільнення), або для додаткового випуску продукції (відносне вивільнення). В результаті прискорення обороту вивільнюються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільнюються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси. Вивільнені грошові ресурси розміщуються на розрахунковому рахунку підприємства, в результаті чого поліпшується їх фінансовий стан, поліпшується його платоспроможність.

Оцінку управління структурою активів ПАТ «Херсонгаз» розпочнемо з дослідження структури активів підприємства. Для цього в табл. 2.7 проведемо дослідження структури активів ПАТ «Херсонгаз» за 2015 -2017 рр.

Як видно з табл. 2.7 активи підприємства складаються на 81,83% з необоротних активів та на 18,17% з оборотних. Ця частка протягом 2015-2017 років постійно змінювалась. Так в 2015 році необоротні активи склали 82,77% всіх активів, в 2016 році частка зменшилась на 2,07 п.п. до 80,7%, а в 2017 році зросла на 1,13 п.п.

Позитивним є зменшення грошових активів в розрахунках в 2017 році на 3483 тис. грн, що зменшує навантаження на оборотні активи підприємства.

Таблиця 2.7 – Структура активів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Активи	2015 р.		2016 р.		2017 р.		Відхилення 2016 р. від 2015р.		Відхилення 2017 р. від 2016р.	
	сума, тис.грн.	частка, %	сума, тис. грн.	частка, %	сума, тис. грн.	частка, %	сума, тис. грн.	част- ка, %	сума, тис. грн.	част- ка, %
1. Усього активів	341309	100,00	392244	100,00	394792	100,00	50935	-	2548	-
2. Необоротні активи	282499	82,77	316537	80,70	323070	81,83	34038	-2,07	6533	1,13
3. Оборотні активи, з них:	58810	17,23	75707	19,30	71722	18,17	16897	2,07	-3985	-1,13
3.1. Запаси	3360	0,98	4724	1,20	3713	0,94	1364	0,22	-1011	-0,26
3.2. Грошові активи та розрахунки	55450	16,25	70983	18,10	68009	17,23	15533	1,85	-2974	-0,87
3.2.1 Активи в розрахунках	44881	13,15	64417	16,42	60934	15,43	19536	3,27	-3483	-0,99
3.2.2. Грошові активи та їх еквіваленти	10569	3,10	6566	1,67	7075	1,79	-4003	-1,42	509	0,12

Наглядно зміну часток структури активів можна побачити на рис. 2.5.

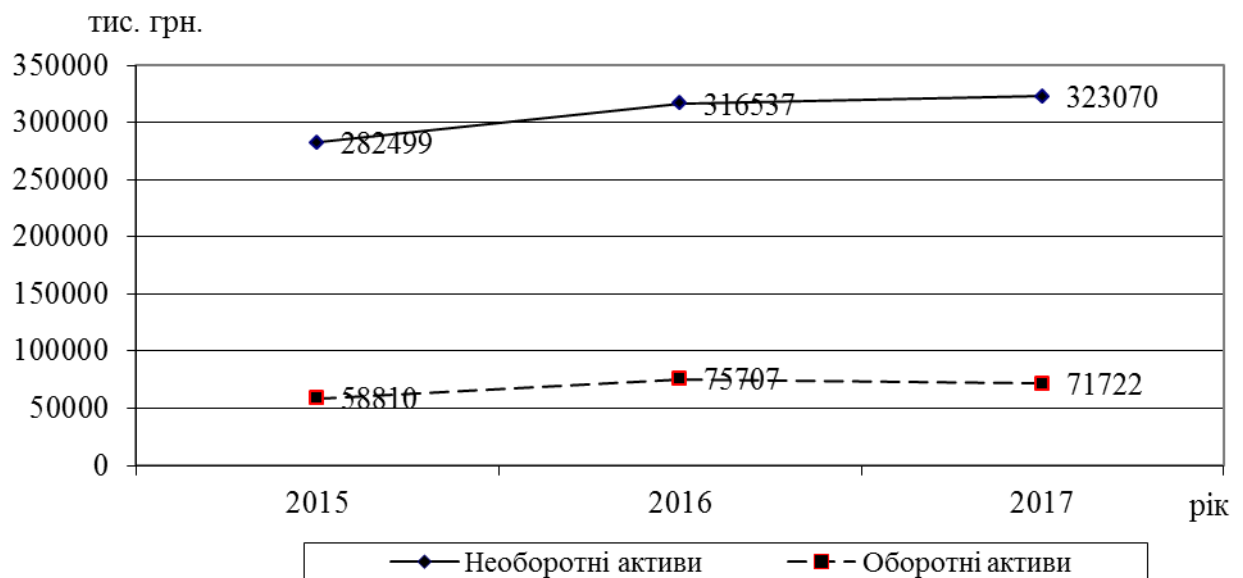

Рисунок 2.5 – Структура активів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

На зміну частки оборотних активів впливає зміна розміру активів в розрахунках, які в 2016 році збільшились на 19536 тис. грн. і їх частка

становила 16,42 %, а вже в 2017 році вони зменшились до 15,43%.

Грошові активи та їх еквіваленти в 2017 році складають 1,79% всіх активів і ця частка за рік збільшилась на 0,12 п.п.

Оцінку ефективності управління оборотними активами ПАТ «Херсонгаз» будемо проводити за таким алгоритмом:

- визначимо розмір оборотного капіталу в сфері виробництва;
- визначимо розмір оборотного капіталу в сфері обігу та загальний розмір оборотних активів по підприємству;
- проаналізуємо тенденції зміни тривалості структурних складових відтворювального процесу;
- проаналізуємо тенденції зміни структурних складових відтворювального процесу в сфері виробництва;
- проаналізуємо тенденції зміни структурних складових відтворювального процесу в сфері обігу;
- проаналізуємо ефективність відтворювальних процесів, що здійснюються на підприємстві;

Визначимо розмір оборотних активів в сфері виробництва за період 2015-2017 рр.:

$O_{\text{к вироб}} = \text{Виробничі запаси} + \text{Незавершене виробництво} + \text{Готова продукція} + \text{Запаси товарів, тварини на вирощуванні та відгодівлі}$

Визначимо розмір оборотних активів в сфері обігу за період 2015-2017 рр.:

$O_{\text{к обігу}} = \text{Грошові активи та їх еквіваленти} + \text{Дебіторська заборгованість} + \text{Інші оборотні активи.}$

Визначимо загальний розмір оборотних активів в сфері виробництва та обігу по підприємству за період 2015-2017 рр. в таблиці 2.8.

Таким чином, за 2016 рік оборотні активи збільшились на 16567 тис. грн. або на 28,06% і, розглядаючи 2017 рік, вони ще збільшились на 863 тис. грн. або на 1,14%.

Таблиця 2.8 – Загальний розмір оборотних активів ПАТ «Херсонгаз» за період 2015-2017рр.

Показник	2015	2016	2017	Відхилення 2016 р. від 2015р.		Відхилення 2017 р. від 2016р.	
				+/-	%	+/-	%
Оборотні активи у сфері виробництва	3360	4724	3713	1364	40,60	-1011	-21,40
Оборотні активи у сфері обігу	55689	70892	72766	15203	27,30	1874	2,64
Всього оборотні активи	59049	75616	76479	16567	28,06	863	1,14

В сфері обігу прослідковується значне збільшення оборотних активів в 2016-2017 роках, зменшення відбувається в сфері виробництва в 2017 році. Це говорить про те, що у зв'язку з специфікою роботи підприємства майже всі оборотні активи знаходяться у сфері обігу.

Проаналізуємо тенденції зміни тривалості структурних складових відтворювального процесу.

Розрахуємо тривалість відтворювального циклу за період 2015-2017 рр.

Цей показник розраховується за формулою:

$$T = \frac{D \times OK}{BP}, \quad (2.3)$$

де T – тривалість відтворювального циклу, дн.;

D – тривалість планового періоду, дн.;

OK – вартість оборотних активів в сфері виробництва і обігу, тис. грн.;

BP – виручка від реалізації продукції, тис. грн.

$$T_{2015} = 43,94 \text{ днів.}$$

$$T_{2016} = 88,30 \text{ днів.}$$

$$T_{2017} = 105,27 \text{ днів.}$$

Визначимо динаміку тривалості відтворювального циклу за період 2015-2017 рр. (табл. 2.9).

Отже, в середньому тривалість відтворювального циклу збільшувалась

на 30,67 днів або на 60,1% щорічно. Це говорить про те, що виручка від реалізації зменшується більш швидкими темпами, ніж вартість оборотних активів в сфері виробництва і обігу.

Таблиця 2.9 – Динаміка тривалості обертання та відтворення оборотних активів на ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Показник	Рік	днів	Зміна +/-, днів	Темп росту%	Темп приросту,%
Тривалість відтворювального циклу	2015	43,94	х	х	х
	2016	88,30	44,37	200,98	100,98
	2017	105,27	16,96	119,21	19,21
Середній показник:	х	х	30,67	160,10	60,10
Тривалість процесу виробництва	2015	0,04	х	х	х
	2016	0,11	0,07	267,09	167,09
	2017	0,16	0,05	142,17	42,17
Середній показник:			0,03	102,31	52,31
Тривалість перебування оборотних активів в сфері виробництва	2015	0,85	х	х	х
	2016	1,46	0,62	172,80	72,80
	2017	1,51	0,05	103,11	3,11
Середній показник:	х	х	0,33	137,95	37,95
Тривалість перебування оборотних активів у виробничих запасах	2015	0,81	х	х	х
	2016	1,351	0,55	167,83	67,83
	2017	1,349	-0,002	99,83	-0,17
Середній показник:	х	х	0,27	133,83	33,83
Тривалість перебування оборотних активів в сфері обігу	2015	41,44	х	х	х
	2016	82,79	41,35	199,80	99,80
	2017	100,16	17,37	120,98	20,98
Середній показник:	х	х	29,36	160,39	60,39

Розрахуємо показник тривалості знаходження оборотних активів в сфері виробництва ($T_{с. вир.}$) за наступною формулою:

$$T_{с. вир.} = \frac{B \times D}{BP}, \quad (2.4)$$

де B – вартість виробничих запасів та незавершеного виробництва, тис. грн.

$$T_{с. вир. 2015} = 0,85 \text{ днів.}$$

$$T_{с. вир. 2016} = 1,46 \text{ днів.}$$

$$T_{с. вир. 2017} = 1,51 \text{ днів.}$$

динаміку тривалості знаходження оборотних активів в сфері виробництва за період 2015-2017рр. визначино в табл. 2.9.

Тривалість знаходження оборотних активів в сфері виробництва в середньому за рік збільшувалась на 0,33 дня або на 37,95%. Це говорить про те, що виручка від реалізації зменшується більш швидкими темпами, ніж вартість виробничих запасів та незавершеного виробництва.

Розрахуємо тривалість процесу виробництва ($T_{п.вир.}$).

Цей показник визначається за формулою:

$$T_{п.вир.} = \frac{НЗВ \times Д}{ВР}, \quad (2.4)$$

де НЗВ – вартість незавершеного виробництва, тис. грн.

$$T_{п.вироб\ 2015} = 0,04 \text{ днів.}$$

$$T_{п.вироб\ 2016} = 0,11 \text{ днів.}$$

$$T_{п.вироб\ 2017} = 0,16 \text{ днів.}$$

Розрахунки свідчать про те, що в 2016 році тривалості процесу виробництва зросло на 167,09%, а в 2017 році ще на 42,17%, але воно швидке і становить лише 0,16 дня (табл. 2.9).

Розрахуємо тривалість перебування оборотних активів у виробничих запасах ($T_{вз}$) за наступною формулою:

$$T_{вз} = \frac{ВЗ \times Д}{ВР}, \quad (2.5)$$

де ВЗ – вартість виробничих запасів, тис. грн.

$$T_{вз\ 2015} = 0,81 \text{ днів.}$$

$$T_{вз\ 2016} = 1,351 \text{ днів.}$$

$$T_{вз\ 2017} = 1,349 \text{ днів.}$$

Динаміку тривалості перебування оборотних активів у виробничих

запасах за період 2015-2017 рр. визначино в табл. 2.9.

Отже, в середньому за рік тривалість перебування оборотних активів у виробничих запасах збільшувалось на 0,27 дня. Це говорить про те, що виручка від реалізації зменшується більш швидкими темпами, ніж вартість виробничих запасів.

Розрахуємо тривалість перебування оборотних активів в сфері обігу ($T_{с.об.}$).

Цей показник визначається наступним чином:

$$T_{с.об.} = \frac{OK_{с.об.} \times Д}{ВР}, \quad (2.6)$$

де $OK_{с.об.}$ – вартість оборотних активів в сфері обігу, тис. грн.

$$T_{с.об. 2015} = 41,44 \text{ днів.}$$

$$T_{с.об. 2016} = 82,79 \text{ днів.}$$

$$T_{с.об. 2017} = 100,16 \text{ днів.}$$

Отже, найбільше збільшення тривалості перебування оборотних активів в сфері обігу відбулося в 2016 році – на 41,35 днів або на 99,8%. Це говорить про те, що виручка від реалізації зменшується більш швидкими темпами, ніж вартість оборотних активів в сфері обігу (табл. 2.9).

Визначимо показники питомої ваги сфери виробництва в загальній тривалості відтворювального циклу та їх динаміку за період 2015-2017 рр. в табл. 2.10.

Отже, питома вага сфери виробництва в загальних активах на кінець 2017 року досягла 4,85% всіх активів, в середньому за рік вона зменшувалась на 6,25%. Це говорить про те, що в загальних активах знаходиться лише 4,85% активів з сфери виробництва.

Визначимо показники питомої ваги оборотних активів, вкладених в товароматеріальні запаси, в загальній вартості оборотних активів підприємства та в загальній вартості активів, що перебувають в сфері

виробництва; проаналізуємо їх динаміку за 2015-2017 рр. (табл. 2.10)

Таблиця 2.10 – Показники питомої ваги сфери виробництва в загальних активах та динаміка питомої ваги оборотних активів в розрізі їх структурних елементів на ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Показник	Рік	днів	Зміна +/-, днів	Темп росту%	Темп приросту, %
Питома вага сфери виробництва в загальних активах	2015	5,69	х	х	х
	2016	6,25	0,56	109,79	9,79
	2017	4,85	-1,39	77,71	-22,29
Середній показник:	х	х	-0,42	93,75	-6,25
Динаміка питомої ваги оборотних активів, вкладених в товароматеріальні запаси, в загальній вартості оборотних активів підприємства	2015	5,59	х	х	х
	2016	6,12	0,53	109,39	9,39
	2017	4,70	-1,42	76,84	-23,16
Середній показник:	х	х	-0,45	93,12	-6,88
Динаміка питомої ваги оборотних активів, що знаходяться в незавершеному виробництві, в загальній вартості оборотних активів підприємства	2015	0,10	х	х	х
	2016	0,13	0,03	132,89	32,89
	2017	0,15	0,02	119,26	19,26
Середній показник:	х	х	0,03	126,07	26,07
Динаміка питомої ваги оборотних активів, що знаходяться в незавершеному виробництві, що перебувають в сфері виробництва	2015	1,70	х	х	х
	2016	2,05	0,36	121,04	21,04
	2017	3,15	1,10	153,46	53,46
Середній показник:	х	х	0,73	137,25	37,25
Динаміка питомої ваги оборотних активів, вкладених в товароматеріальні запаси, що перебувають в сфері виробництва	2015	98,30	х	х	х
	2016	97,95	-0,36	99,64	-0,36
	2017	96,85	-1,10	98,88	-1,12
Середній показник:	х	х	-0,73	99,26	-0,74

Як видно з таблиці 2.10 відбувається зменшення в 2017 році питомої ваги оборотних активів, вкладених в товароматеріальні запаси, в загальній вартості оборотних активів підприємства, що спричинено зменшенням товароматеріальних запасів.

Питома вага оборотних активів, вкладених в товароматеріальні запаси, що перебувають в сфері виробництва зменшилась на 1,1 через зменшення вкладів в товароматеріальні запаси.

Наведені розрахунки свідчать про незначний обсяг незавершеного

виробництва в 2015-2016 роках, а в 2017 році було вкладено лише 0,15 % оборотних активів.

Обсяг оборотних активів, що знаходяться в незавершеному виробництві, що перебувають в сфері виробництва з кожним роком збільшується і на кінець 2017 року становить 3,15%. У середньому за рік цей показник зростає на 37,25% або на 0,73 п.п.

Проаналізуємо динаміку обсягів оборотних активів в сфері виробництва та інших структурних елементів активів за досліджуваний період (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка обсягів оборотних активів в розрізі їх структурних елементів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Показник	Рік	днів	Зміна +/-, днів	Темп росту%	Темп приросту,%
Динаміка обсягів оборотних активів в сфері виробництва	2015	3360	х	х	х
	2016	4724	1364	140,60	40,60
	2017	3713	-1011	78,60	-21,40
Середній показник:	х	х	176,50	109,60	9,60
Динаміка обсягів реалізованої продукції	2015	490546	х	х	х
	2016	312552	-177994	63,72	-36,28
	2017	265176	-47376	84,84	-15,16
Середній показник:	х	х	-112685	74,28	-25,72
Динаміка оборотних активів, що вкладені в товароматеріальні запаси	2015	3303	х	х	х
	2016	4627	1324	140,08	40,08
	2017	3596	-1031	77,72	-22,28
Середній показник:	х	х	146,50	108,90	8,90
Динаміка обсягів оборотних активів, що знаходяться в незавершеному виробництві	2015	57	х	х	х
	2016	97	40	170,18	70,18
	2017	117	20	120,62	20,62
Середній показник:	х	х	30	145,40	45,40
Динаміка обсягів оборотних активів в сфері обігу	2015	55689	х	х	х
	2016	70892	15203	127,30	27,30
	2017	72766	1874	102,64	2,64
Середній показник:	х	х	8538,50	114,97	14,97

Протягом 2017 року спостерігається зменшення обсягів оборотних активів в сфері виробництва. В 2016 році відбулося зростання на 1364 тис. грн., а в 2017 році зменшення на 1011 тис. грн. Це говорить про зменшення оборотних активів в сфері виробництва у зв'язку з тим, що діяльність підприємства пов'язана з сферою надання послуг, а не виробництва.

Виручка від реалізації за рік в середньому зменшувалась на 25,72% або на 112685 тис. грн., що свідчить про зменшення реалізації продукції.

Здійснені розрахунки свідчать про зменшення оборотних активів, що вкладені в товароматеріальні запаси у 2017 році та їх збільшення в незавершеному виробництві на 30 тис. грн. в рік (табл. 2.11).

Обсяг оборотних активів в сфері обігу з кожним роком в середньому збільшується на 8538,5 тис. грн. Це свідчить про те, що підприємство в 2017 році збільшує розміри обсягів оборотних активів в сфері обігу.

Проаналізуємо ефективність відтворювальних процесів, що здійснюються на підприємстві.

Розрахуємо показник кількості оборотів оборотних активів (Коб) за наступною формулою:

$$K_{об} = \frac{BP}{OK}. \quad (2.7)$$

$$K_{об2015} = 8,307.$$

$$K_{об2016} = 4,133.$$

$$K_{об2017} = 3,467.$$

Отже, в цілому кількості оборотів оборотних активів зменшилась, що свідчить про погіршення оборотності оборотних активів.

Розрахуємо показник, що характеризує «витрату» оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції (P), наступним чином:

$$P = \frac{OK}{BP}. \quad (2.8)$$

$$P_{2015} = 0,12.$$

$$P_{2016} = 0,242.$$

$$P_{2017} = 0,288.$$

На кінець 2017 року витрати оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції ще збільшились.

Проаналізуємо динаміку показника кількості оборотів оборотних активів та показника, що характеризує «витрату» оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції, за період 2015-2017 рр. (табл. 2.12, 2.13).

У середньому кількість оборотів зменшувалась на рік на 33,18%. Це говорить про погіршення оборотності оборотних активів.

Таблиця 2.12 – Динаміка показника кількості оборотів оборотних активів на ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Динаміка показника кількості оборотів оборотних активів	Рік	Значення	Зміна +/-	Темп росту%	Темп приросту,%
	2015	8,307			
	2016	4,133	-4,17	49,76	-50,24
	2017	3,467	-0,67	83,88	-16,12
Середній показник:			-2,42	66,82	-33,18

Таблиця 2.13 – Динаміка «витрату» оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Динаміка «витрату» оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції	Рік	Значення	Зміна +/-	Темп росту%	Темп приросту, %
	2015	0,120			
	2016	0,242	0,12	200,98	100,98
	2017	0,288	0,05	119,21	19,21
Середній показник:			0,08	160,10	60,10

На створення 1 грн. реалізованої продукції з кожним роком в середньому витрачалось на 60,10% більше оборотних активів. Це свідчить про непостійність витрат оборотних активів на створення 1 грн. реалізованої продукції.

Розрахуємо денну потребу підприємства в оборотних активах ($P_{ден.}$) за наступною формулою:

$$P_{ден.} = \frac{OK}{D}, \quad (2.9)$$

$$P_{ден2015} = 161,78 \text{ тис. грн.}$$

$$P_{ден2016} = 207,17 \text{ тис. грн.}$$

$$P_{ден2017} = 209,53 \text{ тис. грн.}$$

Денна потреба в оборотних активах зросла за 3 років на 47,75 тис. грн.

Визначимо динаміку денної потреби підприємства в оборотних активах за період 2015-2017 рр. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Динаміка денної потреби в оборотних активах ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Динаміка денної потреби підприємства в оборотних активах	Рік	Значення	Зміна +/-	Темп росту%	Темп приросту,%
	2015	161,78			
	2016	207,17	45,39	128,06	28,06
	2017	209,53	2,36	101,14	1,14
Середній показник:			23,88	114,60	14,60

В середньому денна потреба в оборотних активах в рік збільшувалась на 23,88 тис. грн. або на 14,6%. Це свідчить про збільшення використання в день оборотних активів.

Проведемо аналіз оборотності оборотних активів в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз оборотності оборотних активів ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 рр.

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення 2017 р. від 2016 р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	490546	312552	265176	-47376
2. Кількість днів періоду, що аналізується	365	365	365	0
3. Одноденна виручка, тис. грн	1343,96	856,31	726,51	-129,80
4. Середній залишок оборотних активів, тис. грн	59049	75616	76479	863
5. Оборотність оборотних активів, днів (ряд. 4 • ряд. 2 / ряд. 1)	43,94	88,30	105,27	16,96
6. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, кількість оборотів (ряд. 1 /ряд. 4)	8,31	4,13	3,47	-0,67
7. Коефіцієнт завантаження активів в обороті, грн. (ряд. 4 /ряд. 1)	0,12	0,242	0,288	0,046

Виходячи з наведених у табл. 2.15 даних, можна сказати, що оборотність оборотних активів за 2017 рік зросла на 16,96 днів (105,27 – 88,30 = 16,96). Це призвело:

а) до зменшення коефіцієнта оборотності засобів на 0,67;

б) до збільшення коефіцієнта завантаження засобів в обороті на 0,05 грн.

Тобто до погіршення оборотності оборотних активів, а, отже, їх використання.

На зміну оборотності оборотних активів впливають два фактори: зміна обсягу виручки від реалізації продукції; зміна середнього залишку оборотних засобів.

Вплив першого фактора визначається так:

– зменшення обсягу виручки збільшило період оборотності на 15,77 днів ($75616 * 365 / 265176 - 88,30 = 15,77$);

– натомість збільшення середнього залишку оборотних активів на 863 тис. грн навпаки збільшило оборотність оборотних активів на 2,364 дня ($863 / 365 = 2,364$).

Це говорить про погіршення оборотності оборотних активів в результаті зменшення виручки від реалізації. Метою аналізу оборотності оборотних активів є також визначення суми грошей, що їх було вивільнено з обороту внаслідок прискорення оборотності оборотних активів або додатково залучено в оборот унаслідок уповільнення такої оборотності, що розраховується як добуток різниці в оборотності у днях та звітної одноденної виручки. За даними нашого прикладу, збільшення оборотності оборотних активів на 16,96 днів призвело до зростання в обігу грошових активів в сумі 12324,72 тис. грн ($16,96 * 726,51 = 12324,72$ тис. грн), що розглядається як не ефективне використання оборотних активів.

Величину економічного ефекту, отриманого від прискорення (сповільнення) оборотності оборотних активів, можна визначити, користуючись коефіцієнтом завантаження активів в обороті. Якщо, наприклад, у 2016 році для одержання однієї гривні виручки було витрачено 24,2 коп. оборотних активів, то у звітному році – 28,8 коп., тобто більше на 4,6 коп. на кожну гривню виручки. Загальна сума збільшення витрат оборотних активів з усього обсягу виручки становить: $(4,6 * 75616) : 100 = 3554,55$ тис. грн.

Отже, формування оптимальної структури оборотних активів є запорукою підтримання значень коефіцієнтів платоспроможності на достатньому рівні. Тому управління структурою оборотних активів передбачає таке співвідношення їх елементів, яке усуває проблеми з платоспроможністю на основі рекомендованих критеріїв (нормативів). Проведені розрахунки показали, що негативною тенденцією в управлінні структурою активів підприємства є погіршення їх оборотності (зменшення коефіцієнта оборотності активів та збільшення коефіцієнта їх завантаження) в результаті: зменшення виручки від реалізації; не достатнє їх фінансування за рахунок власного капіталу та значний обсяг грошових активів в розрахунках, що збільшує навантаження на обсяг оборотних активів підприємства. Адже, в результаті прискорення обороту вивільняються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільняються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси. Вивільнені грошові ресурси розміщуються на розрахунковому рахунку підприємства, в результаті чого поліпшується їх фінансовий стан, поліпшується його платоспроможність. Таким чином, для ПАТ «Херсонгаз» необхідним є підвищення ефективності управління структурою активів та їх автоматизації. Зміна структури оборотних активів спричинить прискорення їх оборотності, і, тим самим, дозволить вивільнити зайві кошти з обороту та сприятиме підвищенню платоспроможності.

Висновки за розділом 2

Дослідження платоспроможності підприємства та механізму її забезпечення ПАТ «Херсонгаз» дала підстави для таких висновків:

1. Досліджено, що більшу частину майна підприємства складаються необоротні активи, які утворились в основному за рахунок основних засобів,

та мають тенденцію до зростання. Одночасно спостерігаємо зростання обсягу оборотних активів, переважно за рахунок збільшення запасів та дебіторської заборгованості. Негативним є зменшення грошових активів та поточних фінансових інвестицій, що забезпечує ліквідність підприємства. За аналізований період відбулося зростання позикового капіталу, як довгострокового, так і короткострокового. Відбувається збільшення власного капіталу, в результаті збільшення нерозподіленого прибутку. На підприємстві відбувається зменшення чистого доходу та більш швидке зменшення собівартості, що вплинуло на збільшення чистих прибутків. Спостерігається нестійка динаміка коефіцієнтів автономії, покриття та абсолютної ліквідності дорівнював нормативному значенню лише у 2015 році. Дані коефіцієнти переважно всі не відповідають нормативним значенням. Таким чином, проведені розрахунки показали, що в 2017 році відбувається погіршення господарської діяльності ПАТ «Херсонгаз» та отримання чистих збитків.

2. Підводячи загальний підсумок за розрахунками основних показників платоспроможності, визначено, що у ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки були обмежені грошові кошти – найбільш ліквідні активи – для погашення найбільш строкових зобов'язань, і підприємство має неліквідний баланс. За 2015-2017 роки, підприємство могло негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 10 % (2015 р.) 6 % (2016 р.) та 5,7 % (2017 р.) найбільш термінових зобов'язань, що майже у 4 рази нижче за оптимальне значення. Незважаючи на зростання коефіцієнта розрахункової платоспроможності у 2016 році порівняно з 2015 роком, зменшення його значення у 2017 році на свідчить про погіршення платоспроможності підприємства та структури активів і пасивів. Результати розрахунків показали, що фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим протягом 2015-2017 років, оскільки виконується нерівність $E1, E2, E3 < 0$. Отже, за результатами досліджень виявлено, що підприємство є неплатоспроможним протягом періоду дослідження, а його фінансовий стан – кризовим.

3. Доведено, що формування оптимальної структури оборотних активів є запорукою підтримання значень коефіцієнтів платоспроможності на достатньому рівні. Тому управління структурою оборотних активів передбачає таке співвідношення їх елементів, яке усуває проблеми з платоспроможністю на основі рекомендованих критеріїв (нормативів). Проведені розрахунки показали, що негативною тенденцією в управлінні структурою активів підприємства є погіршення їх оборотності (зменшення коефіцієнта оборотності активів та збільшення коефіцієнта їх завантаження) в результаті: зменшення виручки від реалізації; не достатнє їх фінансування за рахунок власного капіталу та значний обсяг грошових активів в розрахунках, що збільшує навантаження на обсяг оборотних активів підприємства. Адже, в результаті прискорення обороту вивільняються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільняються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси. Вивільнені грошові ресурси розміщуються на розрахунковому рахунку підприємства, в результаті чого поліпшується їх фінансовий стан, поліпшується його платоспроможність. Таким чином, для ПАТ «Херсонгаз» необхідним є підвищення ефективності управління структурою активів. Зміна структури оборотних активів спричинить прискорення їх оборотності, і, тим самим, дозволить вивільнити зайві кошти з обороту та сприятиме підвищенню платоспроможності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»

Кризові явища в Україні є однією з основних причин втрати ліквідності і платоспроможності підприємствами. Це спричиняє зниження потенціалу економічного розвитку України, і, як наслідок, сприяє розвитку проблеми, пов'язаної із збільшенням кількості банкрутів-підприємств, неспроможність яких є наслідком істотного прострочення їхньої дебіторської заборгованості (розмір дебіторської заборгованості значно перевищує розмір кредиторської заборгованості такого підприємства, а сума його активів є значно більшою за обсяг його фінансових зобов'язань). Суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати, визнається боржником. Разом з тим, кожен боржник є потенційним банкрутом, оскільки його неспроможність розрахуватись з кредитором у встановлений строк є підставою для прийняття арбітражним судом заяви про порушення справи про банкрутство. Щоб уникнути проблеми неплатежів між підприємствами, які призводять до ризиків неплатоспроможності, доцільно вживати такі заходи:

- відмова від фінансових операцій, рівень ризику за якими надзвичайно високий і не відповідає критеріям ефективної фінансової політики підприємства;

- зниження питомої ваги позикових фінансових ресурсів у господарському обороті;

– підвищення рівня ліквідності активів шляхом збільшення питомої ваги оборотних активів.

Будь-яке підприємство в умовах ринкової економіки здійснює свою діяльність з метою одержання прибутку. Його відсутність або недостатні розміри протягом тривалого періоду означають, що підприємство є неконкурентоспроможним і, відповідно, рано чи пізно воно стає банкрутом та підлягає ліквідації. Досягнення прибутковості відбувається шляхом збільшення обсягів продажу та зниження витрат. В свою чергу збільшення обсягу продажу це:

– стимулювання попиту на продукцію підприємства (в першу чергу інформування потенційних покупців продукції (цільова реклама), гнучка система знижок, після продажне обслуговування, надання вичерпної технічної інформації, до і після продажні консультації щодо технічних характеристик продукції та її експлуатації);

– розширення збутової мережі (можливо саме відсутність регіональних представництв та місцевих дилерів стримує потенційних покупців від вибору на користь продукції підприємства, широка збутова мережа та активна реклама суттєво мінімізують трансакційні витрати покупців);

– вихід на нові ринки (комплексні маркетингові дослідження потенційних ринків збуту, вивчення можливостей та наслідків проведення наступальної (агресивної) маркетингової політики);

– випуск нових конкурентоспроможних видів продукції (технічний прогрес вимагає постійного оновлення асортименту продукції, що збільшує обсяги продажу, але одночасно вимагає додаткових витрат на закупівлю устаткування, ноу-хау; фінансування подібних витрат можливе або за рахунок довгострокових кредитів (що в нинішніх умовах здійснити надзвичайно важко), або за рахунок скорочення (в першу чергу надлишкових) виробничих потужностей, що зумовлює додаткові надходження та скорочення постійних витрат).

Зменшення витрат виробництва передбачає:

а) пошук постачальників, що пропонують вигідніші умови (на сьогоднішній день умови ринку забезпечують можливість широкого вибору як вітчизняних так і закордонних постачальників сировини та матеріалів);

б) зменшення постійних та змінних витрат за рахунок економії (дуже часто (особливо на великих підприємствах) відсутність належного контролю призводить до нераціонального та марнотратного використання наявних ресурсів);

в) зменшення постійних витрат шляхом скорочення надлишкових виробничих потужностей (виходячи з конкретної ситуації підприємство може відмовитись від певної частини устаткування та продати його без шкоди усьому виробничому процесові).

У контексті вдосконалення менеджменту платоспроможності гостро постає завдання не стільки контролю, скільки посилення саморегулювання платоспроможності для забезпечення стійкої платоспроможності. Найреальнішими в цьому плані є такі напрямки підвищення платоспроможності:

- забезпечення достатнього розміру власного капіталу і його приросту в необхідних розмірах;
- досягнення нормального рівня рентабельності діяльності;
- кваліфіковане управління активами;
- використання вторинних джерел погашення боргу (гарантій, поручительств, страхування, застави);
- підтримання оборотності запасів і дебіторської заборгованості на певному оптимальному рівні;
- комплексний аналіз ліквідності і прибутку;
- використання сучасних фінансових інструментів для підвищення ліквідності активів (продаж векселів до отримання, продаж векселів банку до настання строку, факторинг, реструктуризація активів і пасивів, удосконалення умов комерційного (споживчого) кредиту);

- систематичне планування і прогнозування необхідного розміру ліквідних засобів шляхом обліку всіх належних платежів (зарплата, проценти, податки, інвестиції, закупівля виробничих запасів і товарів, погашення боргів) і обліку грошових надходжень (від реалізації товарів, майна, цільового фінансування);

- визначення мінімально необхідної потреби в грошових активах для поточної господарської діяльності;

- мінімізація втрат використуваних грошових активів від інфляції;

- забезпечення рентабельного використання тимчасово вільних залишків грошових активів;

- забезпечення прискорення обороту грошових активів;

- першочергове спрямування прибутку на поповнення власного оборотного капіталу, тобто на збільшення частки власних коштів у джерелах покриття оборотних активів;

- використання можливості отримання довгострокових кредитів і позик у підприємницькій діяльності (переваги фінансового лівереджу)

Аналіз ефективності функціонування механізму забезпечення платоспроможності ПАТ «Херсонгаз» дозволяє сформулювати основні напрями вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства.

Перш за все дане, товариство повинно реалізувати всю продукцію, що залежується на складах, шляхом розроблення системи знижок, проведення рекламних заходів. Реалізацією і просуванням продукції на ринок на підприємстві займається спеціаліст з маркетингу. Саме цей спеціаліст повинен забезпечити просування товару не тільки на вітчизняний ринок, а і за кордон.

По-друге зниження собівартості продукції – дозволить підприємству підтримувати конкурентоспроможність на ринку збуту. Можливе за рахунок впровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання як матеріальних так і трудових ресурсів, зменшення витрат на оплату праці

за рахунок обґрунтування необхідної чисельності персоналу, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства. Третім напрямком є збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності, які видаються лише платоспроможним підприємствам, в яких коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормі.

Основні заходи удосконалення механізму забезпечення платоспроможності, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтриманню ефективної господарської діяльності (як індикатор ефективності механізму) відображені на рис. 3.1.

Рисунок 3.1 – Основні заходи удосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства [доопрацьовано автором за 31; 36; 41]

Крім радикальних напрямів підвищення рівня платоспроможності підприємства, потрібно проводити пошук внутрішніх резервів по збільшенню прибутковості діяльності і досягненню беззбиткової роботи за рахунок

диверсифікації, підвищення якості і конкурентоздатності товарів, зниження їх собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат. Основну увагу при цьому необхідно приділити питанням ресурсозберігання: впровадження прогресивних норм, нормативів і ресурсозберігаючих технологій, використання вторинної сировини, організації обліку і контролю за використанням ресурсів, вивчення і впровадження передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат. Велику допомогу у виявленні резервів поліпшення платоспроможності підприємства також може надати маркетинговий аналіз по вивченню попиту і пропозиції, ринків збуту і формування на цій основі оптимального асортименту і структури виробництва і реалізації продукції підприємства.

Отже, криза є однією з причин погіршення платоспроможності вітчизняних підприємств. В економічній теорії визначено ряд заходів щодо вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства, серед яких збільшення обсягів діяльності, скорочення витрат та підвищення платоспроможності (шляхом прогнозування ймовірності банкрутства, оптимізації ліквідності та платоспроможності, кваліфіковане управління активами, використання вторинних джерел погашення боргу тощо). Аналіз рівня платоспроможності ПАТ «Херсонгаз», проведений в попередньому розділі, свідчить про високу загрозу банкрутства. З метою пристосування механізму забезпечення платоспроможності до сучасних умов господарювання, нами визначено, що основними заходами його вдосконалення є: прогнозування показників ймовірності банкрутства, оптимізація структури активів, оптимізація ліквідності та платоспроможності, продаж незавершеного будівництва, удосконалення організації і запровадження прогресивної технології, механізація та автоматизація процесів, реструктуризація боргів та оптимізація структури капіталу.

3.2 Прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ «Херсонгаз»

Сучасні економічні умови вимагають нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища і необхідності розробки захисних заходів з метою зменшення його негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності. При цьому необхідно застосовувати системний підхід та в комплексі формувати політику управління ліквідністю та платоспроможністю, основними складовими якої є: управління платоспроможністю, управління ліквідністю активів; взаємопов'язане управління ліквідністю активів, доходністю та управління ризиками підприємства.

Управління платоспроможністю полягає в аналізі та управлінні рухом ліквідних коштів, тобто передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл

У практиці аналізу фінансових прогнозів важливою є рання діагностика або прогнозування можливості банкрутства організації. Аналіз прогнозів дозволяє на більш ранньому етапі передбачити перспективи, своєчасно коригувати бізнес-плани і приймати рішення, що впливають на тактичні і стратегічні завдання розвитку [75].

Фундаментальна діагностика банкрутства підприємств характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, яка здійснюється на основі методів факторного аналізу та прогнозування.

Основними цілями фундаментальної діагностики банкрутства є:

- поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих у процесі експрес-діагностики банкрутства;
- підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового стану підприємства;

- прогнозування розвитку окремих факторів, що спричиняють загрозу банкрутства підприємства, та їхніх негативних наслідків;
- оцінка та прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу [71].

Банкрутство підприємства означає його нездатність в повному об'ємі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та (або) внести обов'язкові платежі. У зарубіжних країнах для оцінки ризику банкрутства і кредитоспроможності підприємств широко використовуються факторні моделі відомих західних економістів Альтмана, Ліса, Таффлера, розроблені за допомогою багатомірного дискримінантного аналізу.

Найбільш широку популярність здобула п'ятифакторна модель прогнозування Альтмана. За таких умов апробуємо показник Альтмана на базі ПАТ «Херсонгаз».

Відмітимо, що в практиці якщо Z приймає значення нижче 1,8 - ймовірність банкрутства дуже висока.

Якщо $Z = 1,81 - 2,7$ - ймовірність банкрутства висока;

якщо $Z = 2,8 - 2,99$ - ймовірність банкрутства невелика;

якщо $Z \geq 3$ - ймовірність банкрутства дуже низька, тобто організація працює стабільно [68].

Розрахунок показників ймовірності банкрутства ПАТ «Херсонгаз» станом на 31 грудня 2018 р. використовуючи Z -рахунок Альтмана представлений в табл. 3.1.

За результатами розрахунків на базі даних звітності ПАТ «Херсонгаз» значення Z -рахунку Альтмана на кінець 2017 року склало 0,97, що свідчить про дуже високу ймовірність банкрутства підприємства. Окрім того, відмітимо, що дані табл. 3.1 свідчать про зниження рівня фінансової безпеки ПАТ «Херсонгаз» у 2015-2017 рр. Так, у 2015 році показник Альтмана становив 1,94, що свідчить про високу вірогідність настання банкрутства підприємства. У 2016 році значення Z -рахунку Альтмана скоротився і склав 1,45, що свідчить про дуже високий рівень вірогідності банкрутства. Отже,

розрахунок значення Z-рахунку Альтмана свідчить про кризовий фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» у 2015-2017 рр.

Таблиця 3.1 – Розрахунок Z-рахунку Альтмана для ПАТ «Херсонгаз» станом на 31.12.2018 р.

Коефіцієнт	Розрахунок	Значення			Множник	Добуток		
		2015	2016	2017		2015	2016	2017
К _{ОБ}	відношення поточних активів (оборотних коштів) в загальній сумі активів	0,17	0,19	0,18	1,2	0,21	0,23	0,22
К _{НПА}	відношення нерозподіленого прибутку до загальної суми активів	0,11	0,13	0,10	1,4	0,15	0,19	0,14
К _{ПА}	відношення прибутку до сплати відсотків (балансової вартості) до суми активів	0,03	0,06	-0,03	3,3	0,10	0,20	-0,09
К _{ПР}	відношення ринкової вартості власного капіталу (акціонерного капіталу) до короткострокових зобов'язань	0,07	0,07	0,06	0,6	0,04	0,04	0,03
К _{ОА}	відношення виручки від реалізації до загальної суми активів	1,44	0,80	0,67	1	1,44	0,80	0,67
Z-рахунок Альтмана:						1,94	1,45	0,97

Механічне перенесення американської практики в умови української економіки може привести до значних відхилень у розрахунках від реальних умов. Тому модель Альтмана не завжди забезпечує достатню точність аналізу ймовірності банкрутства. Її потрібно зіставляти з раніше розрахованими показниками фінансового стану організації (ліквідністю балансу, коефіцієнтами ліквідності, типом фінансової стійкості, коефіцієнтами забезпеченості оборотних активів, коефіцієнтами автономії).

Зіставляючи розраховані раніше коефіцієнти фінансової стійкості, тип фінансової стійкості ПАТ «Херсонгаз», які свідчать про кризовий фінансовий стан організації і значення Z-рахунку Альтмана у 2015-2017 роках, можна зробити висновок про відсутність явних суперечностей і вважати коефіцієнти Альтмана придатними для даної ситуації для узагальненого фінансового аналізу за сукупністю розглянутих показників.

Таким чином, отримані показники фінансової стійкості ПАТ «Херсонгаз» є підставою для визнання підприємства фінансово нестійким та неплатоспроможним.

Широке застосування моделі Альтмана в зарубіжній практиці обумовлено наступними її позитивними якостями:

- модель включає невелику кількість показників, що забезпечує низьку трудомісткість її використання при достатньо високій точності результатів;
- передбачає інтегральну оцінку і дає можливість порівняння стану різних об'єктів;
- інформація для розрахунку всіх показників доступна і міститься в основних формах звітності;
- існує можливість не тільки прогнозування банкрутства, але і оцінка зони ризику, в якій знаходиться підприємство [62].

За таких умов модель Альтмана є привабливим інструментом прогнозування банкрутства і пояснює значну увагу вітчизняних вчених до адаптації її і використання для українських підприємств. При цьому, моделі вітчизняних науковців, у спробі адаптації моделі Альтмана, містять показники звітності схожі за значеннями з американськими показниками. Проте більшість авторів наводять моделі Альтмана з досить різними за вагомістю показниками, що обумовлено розходженнями в обліку окремих показників, впливом інфляції на їх формування, невідповідністю балансової та ринкової вартості окремих активів та інших об'єктивних причин. Це робить проблемним адекватне використання даної моделі для прогнозування банкрутства підприємств в Україні.

Роман Ліс адаптував методику Альтмана для Великобританії, граничне значення Z дорівнює 0,037, нижче якого виникає висока загроза банкрутства підприємства [63].

Фінансовим аналітиком У. Бівером була запропонована інша система показників для оцінки фінансового стану з метою діагностики банкрутства,

для чого він рекомендував дослідити тренди показників. Система показників Бівера представлена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Система показників Бівера [62; 68]

Показники	Алгоритм розрахунку	Рекомендовані значення показників		
		Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	ряд. 1220 + 260) ф. № 2 ряд. (430 + 480 + 620 + 630) ф. № 1	0,4-0,45	0,17	-0,15
Коефіцієнт загальної ліквідності	ряд. 1260 + 270 до 1 оз ф. № 1 ряд. (620 + 430 до 1 р. + 630 до 1 р.) ф. № 1	<3,2	<2,0	<1,0
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	[(ряд 220 ф. № 2) / ряд. 640 ф. № 1] x 100	6-8	4	-22
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	ряд. 1430 + 480 + 620 + 630 ф. № 1	<0,37	<0,50	<0,80
	ряд. 640 ф. № 1			
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	ряд. (260 + 270 до 1 р. - 430 до 1 о. - 620 - 630 до 1 р.1 ф. № 1 ряд 280 ф. № 1	0,4	<0,30	0,06

Розрахунки значень коефіцієнтів за системою Бівера на досліджуваному підприємстві представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Система показників Бівера для ПАТ «Херсонгаз»

Показники	Роки			Характеристика показників		
	2015	2016	2017	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Коефіцієнт Бівера	-0,23	-0,30	-1,06	III	III	III
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,10	0,06	0,053	III	III	III
Збитковість капіталу	1,71	6,37	-1,70	II	I	III
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,87	0,85	0,88	III	III	III
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	0,31	0,20	0,35	II	II	II

Розраховані показники ймовірності банкрутства за системою Бівера свідчать про те, що підприємство на кінець 2017 року майже за всіма показниками відноситься до третьої групи і має кризовий фінансовий стан з високою ймовірністю банкрутства.

Отримані висновки, щодо фінансової стійкості ПАТ «Херсонгаз» підтверджують розрахунки показників Бівера.

Так, за аналізовані роки за коефіцієнтом Бівера підприємство можна віднести до третьої групи підприємств (за рік до банкрутства). В цей період коефіцієнт Бівера складав -0,23, -0,30 та -1,06 відповідно. Розрахунки також свідчать про підвищення ймовірності банкрутства підприємства у 2017 році. У 2017 році погіршилися також і решта показників:

- коефіцієнт загальної ліквідності скоротився з 0,1 (2015 р.) до 0,05 (2017 р.);
- збитковість капіталу росла з 1,7 (2015 р.) до -1,7 (2017 р.);
- коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом скоротився з 0,31 до 0,35.

Розрахунки щодо задовільності структури балансу підприємства наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Оцінка структури балансу ПАТ «Херсонгаз»

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Оптимальне значення	Можливі рішення		
					2015 рік	2016 рік	2017 рік
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,10	0,06	0,053	>2	Структура балансу незадовільна, підприємство має реальну можливість до втрати платоспроможності	Структура балансу незадовільна, підприємство має реальну можливість до втрати платоспроможності	Структура балансу незадовільна, підприємство має реальну можливість до втрати платоспроможності
Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власним оборотним капіталом	0,31	0,20	0,35	>0,1			
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,58	1,33	1,1	>1			

Як свідчать дані табл. 3.4 при оцінці структури балансу ПАТ «Херсонгаз» отримали наступні можливі рішення:

- у 2015 році – структура підприємства є незадовільною (збільшується вірогідність визнання підприємства неплатоспроможним);

- у 2016 році – структура підприємства є незадовільною (збільшується вірогідність визнання підприємства неплатоспроможним);
- у 2017 році – структура підприємства є незадовільною (збільшується вірогідність визнання підприємства неплатоспроможним).

Показники, що розраховані для оцінки структури балансу скорочуються до 2017 року. Зокрема, коефіцієнт загальної ліквідності ПАТ «Херсонгаз» у 2015 році склав 0,1 та скоротився у 2017 році до 0,05. Так, у 2015-2017 роках аналізований показник знаходився значно нижче оптимального значення.

Отже, можна стверджувати про скорочення рівня платоспроможності підприємства. Дані табл. 3.4 свідчать про те, що значення коефіцієнтів на підприємстві за аналізовані роки не відповідають оптимальним, що свідчить про незадовільну структуру його балансу та загрозу банкрутства.

Однією з моделей виявлення банкрутства є модель Спрінгейта (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення (+;-) показника	
				2016 року порівняно з 2015 роком	2017 року порівняно з 2016 роком
1. Частка власних оборотних коштів в активах	-0,69	-0,66	-0,70	0,04	-0,05
2. Відношення прибутку до виплати відсотків і податків до суми активів	0,02	0,05	-0,01	0,03	-0,06
3. Відношення прибутку до виплати відсотків і поточних зобов'язань	0,03	0,06	-0,01	0,03	-0,07
4. Відношення чистої виручки від реалізації до суми активів	0,84	0,78	0,68	-0,06	-0,1
5.Z- показник	-0,0245	-0,0073	0,2205	0,0172	0,2278
6.Ймовірність банкрутства	дуже висока	дуже висока	дуже висока	X	X

Модель Спрінгейта передбачає що критичне значення показника $Z = 0,862$. У 2015-2017 роки показник Z в ПАТ «Херсонгаз» має низьке значення. У 2015 р. – (-0,0245), у 2016 р. – (-0,0073), у 2017 р. – (-0,2205), а це означає що підприємство є потенційним банкрутом.

Ж. Конан і М. Голдер, використовуючи метод, розроблений Е. Альтманом, побудували модель діагностики ймовірності банкрутства, що вирішує цю проблему.

Розрахунки даної моделі представлені у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю Ж. Конана і М. Голдера ПАТ «Херсонгаз» за 2015 - 2017 роки

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення (+;-) показника	
				2016 року порівняно з 2015 роком	2017 року порівняно з 2016 роком
1. Відношення грошових коштів до активів	0,21	0,2	0,19	-0,01	-0,01
2. Відношення власного капіталу до активів	0,41	0,45	0,48	0,04	0,03
3. Відношення фінансових витрат до чистої виручки від реалізації	0	0	0	0	0
4. Відношення витрат до доданої вартості	0,43	0,47	0,51	0,04	0,04
5. Відношення валового прибутку до позикового капіталу	0,07	0,15	0,08	0,08	-0,07
6. Z- показник	-0,0976	-0,12	-0,104	-0,0224	0,0158
7. Ймовірність затримки платежу, %	40	25	30	-15	5
8. Ймовірність банкрутства	висока	висока	висока	X	X

Отже, за розробленою моделлю Ж. Конана і М. Голдера для нормального стану підприємства показник Z повинен бути (>4). У нашого підприємства показник за 2015 рік становить 3,3, у 2016 році – 3,1, у 2017 році – 2,9, тобто ймовірність банкрутства підприємства за даною моделлю дуже висока.

Російські вчені Іркутської державної економічної академії пропонують для прогнозування ризику банкрутства R-модель. Розрахунки ймовірності банкрутства за цією моделлю наведені у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю R Іркутської академії ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення (+;-) показника	
				2016 року порівняно з 2015 роком	2017 року порівняно з 2016 роком
1. Відношення оборотного капіталу до активів	-0,69	-0,66	-0,70	0,04	-0,05
2. Відношення чистого прибутку до власного капіталу	0,19	0,34	-0,09	0,14	-0,43
3. Відношення виручки від реалізації до активів	1,44	0,80	0,67	-0,64	-0,13
4. Відношення чистого прибутку до сукупних затрат	0,005	0,31	-0,14	0,31	-0,45
5. Z- показник	-5,51	-4,95	-6,01	0,56	-1,056
6.Ймовірність банкрутства	максимальна	максимальна	максимальна	X	X

Мінімальний розмір граничного значення показника R повинен бути (>0,42). За рахунок того, що у підприємства у 2017 роки не має чистого прибутку і відсутній власний оборотний капітал, а затрати дуже великі, ймовірність банкрутства максимальна (90%-100%).

Також оптимальною для українських підприємств вважається модель Матвійчука А. В. Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю А. В. Матвійчука представлена у табл. 3.8.

При застосуванні даної моделі значення показника Z повинно бути ($Z > 1,104$), що свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. І чим вище значення Z, тим стійкішим

є становище компанії. У нашого підприємства цей показник у 2012 р. і 2014 р. менше ніж 1,104, а це означає що виникає загроза фінансової кризи. З подальшим зменшенням показника Z імовірність банкрутства аналізованого підприємства збільшується [63].

Таблиця 3.8 – Прогнозування ймовірності банкрутства за моделлю А. В. Матвійчука ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення (+;-) показника	
				2016 року порівняно з 2015 роком	2017 року порівняно з 2016 роком
1. Відношення оборотних активів до необоротних активів	0,31	0,32	0,40	0,01	0,09
2. Відношення чистого доходу від реалізації до поточних зобовязань	1,64	1,60	1,46	-0,04	-0,13
3. Відношення чистого доходу від реалізації до власного капіталу	2,04	1,74	1,41	-0,30	-0,33
4. Відношення балансу до чистого доходу від реалізації	1,19	1,29	1,47	0,09	0,19
5. Відношення оборотного капіталу до оборотних активів	-1,16	-1,03	-1,17	0,14	-0,14
6. Відношення зобовязань до балансу	0,58	0,55	0,52	-0,03	-0,03
7. Відношення власного капіталу до зобовязань	0,70	7,57	0,92	6,87	-6,64
8.Z- показник	1,003	1,802	1,088	0,80	-0,71
9.Ймовірність банкрутства	висока загроза банкрутства	висока загроза банкрутства	висока загроза банкрутства	X	X

Узагальнюючі результати розрахунків за різними моделями ймовірності банкрутства представлені у табл. 3.9.

За результатами прогнозування ймовірності банкрутства за різними моделями можна зробити висновок, що для ПАТ «Херсонгаз» за моделлю Альтмана, Бівера, Спрінгейта, Ж. Конана і М. Голдера, Іркутської академії

та А. В. Матвійчука ймовірність настання банкрутства є високою. Результати оцінки моделей не відрізняються та в цілому характеризують фінансовий стан негативно.

Таблиця 3.9 – Узагальнюючі результати прогнозування ймовірності банкрутства за різними моделями для ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки

Модель	Оцінка ймовірності банкрутства	Z-показник
Модель Альтмана	у найближчий рік загрожує банкрутство	0,97
Модель Бівера	висока ймовірність банкрутства	-1,06
Модель Спрінгейта	дуже висока	0,2205
Модель Ж. Конана і М. Голдера	висока	-0,1042
Модель Іркутської академії	максимальна	-6,01
Модель А. В. Матвійчука	висока	1,088

Отже, здійснюючи вибір на користь тієї або іншої моделі, необхідно враховувати доступний математичний інструментарій, природу, повноту та якість вихідних даних, горизонт прогнозування та цілі, що переслідуються при моделюванні, а також фінансово-господарську характеристику підприємств. Слід зауважити, що не існує універсальних моделей для вирішення задачі оцінки ймовірності банкрутства підприємств. Вибір найбільш ефективних моделей багато в чому залежить від властивостей того середовища, в якому функціонують підприємства, доступної інформації та представляє собою досить нетривіальну задачу.

Таким чином, прогнозування ймовірності та діагностики банкрутства дозволяє, користуючись обмеженою кількістю показників, оперативно отримати інформацію про фінансовий стан та загрози для підприємства і попередити виникнення кризового стану його діяльності.

3.3 Оптимізація показників платоспроможності ПАТ «Херсонгаз»

Необхідність підтримання платоспроможного стану для підприємства у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, державних контролюючих установ тощо, вимагає проведення оптимізації поточної платоспроможності та ліквідності з врахуванням сформованих умов розрахунків з покупцями та постачальниками.

Принциповим недоліком традиційної системи показників платоспроможності підприємства є складність управлінської інтерпретації їх значень. На підставі порівняння фактичних значень показників з нормативними практично неможливо сформулювати уявлення щодо якості його впливу на фінансовий стан, тобто оцінити, є отримане значення оптимальним, прийнятним або критичним для даного підприємства з врахуванням його галузевих особливостей організації фінансово-економічних відносин.

У західній практиці для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства використовується порівняльний метод, при якому розрахункові значення коефіцієнтів порівнюються з середньогалузевими, оскільки оптимальні значення коефіцієнтів відповідної групи для певної галузі і певного підприємства є унікальними.

В Україні поки не існує обновлюваної статистичної бази оптимальних значень показників ліквідності і платоспроможності підприємств різних сфер діяльності. Тому при їх оцінці, на нашу думку, доцільно рекомендувати:

- звертати увагу на динаміку зміни коефіцієнтів;
- визначати значення коефіцієнтів, допустимі (оптимальні) для даного підприємства.

Для отримання чіткішої картини щодо стану платоспроможності підприємства, на нашу думку, доцільно розраховувати модифікацію коефіцієнта абсолютної платоспроможності – коефіцієнт покриття

середньоденних платежів грошовими коштами. Сенс такого розрахунку полягає в тому, щоб визначити, яку кількість «днів платежів» покривають грошові кошти, що є у підприємства [31].

Розрахунок коефіцієнту покриття середньоденних платежів грошовими коштами здійснюється за формулою:

$$K_{ппгк} = \frac{ГК}{ГП}, \quad (3.1)$$

де ГК – балансовий залишок грошових коштів, тис. грн.

ГП – середньоденні грошові платежі, тис. грн.

Для визначення величини середньоденних платежів необхідно загальні грошові платежі за період розділити на тривалість аналізованого періоду в днях:

$$ГП_{сер} = \frac{ГВ}{Д}, \quad (3.2)$$

де ГВ – валові видатки грошових коштів підприємства за рік, тис. грн.

Д – тривалість періоду, дні (для року дорівнює 360 днів).

Величину середньоденних грошових платежів за рік можна визначити на основі даних звіту про рух грошових коштів.

При визначенні даного показника, за відмінний від року період (місяць, квартал, півріччя), джерелом інформації про величину середньоденних платежів може бути звіт про фінансові результати. В цьому випадку в зарубіжній літературі валові видатки грошових коштів підприємства за період рекомендується визначати як суму значень за статтями «Собівартість реалізованої продукції», «Витрати на збут», «Адміністративні витрати» зменшену на величину не грошових платежів, тобто амортизації. Але такий розрахунок буде давати дещо викривлену оцінку грошових видатків, що пов'язано з наступними обставинами.

По-перше, підприємства нерідко мають значні обсяги запасів матеріалів і готової продукції на складі. У зв'язку з цим величина реальних платежів, пов'язаних із здійсненням виробничого процесу, може бути на багато більшою, ніж собівартість реалізованої продукції.

По-друге, вказаний вище спрощений підхід не враховує можливість бартерної оплати постачання ресурсів для виробництва.

Таким чином, більш коректним є визначення середньоденних видатків грошових коштів на основі інформації про собівартість реалізованої продукції (за вирахуванням амортизації), але з урахуванням змін за статтями балансу «Виробничі запаси», «Незавершене виробництво» і «Готова продукція» за вирахуванням матеріальних ресурсів, отриманих по бартеру.

Відзначимо, що для проведення відповідних розрахунків необхідно, щоб інформація звіту про фінансові результати була представлена за період (не наростаючим підсумком).

Значення коефіцієнту покриття платежів грошовими коштами, виражені в днях платежів, більш інформативні, ніж коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, оскільки дозволяють визначити допустимі для підприємства значення показника абсолютної платоспроможності.

Визначимо значення коефіцієнта покриття середньоденних платежів грошовими коштами для досліджуваного підприємства та порівняємо їх з показником абсолютної платоспроможності. Як видно з таблиці 3.10, для ПАТ «Херсонгаз» допустиме значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності в 2017 році становило 0,05, а в 2015-2016 рр. цей коефіцієнт дорівнював 0,1-0,06. Це свідчить про дуже низький рівень абсолютної платоспроможності підприємства у 2015-2017 роках. Коефіцієнт покриття середньоденних платежів грошовими коштами також має не стійку динаміку за аналізований період та знизився в 2,3 рази в 2017 р. порівняно з 2015 р.

Таким чином, в 2015-2017 роках залишки грошових коштів покривають середньоденні платежі, однак показник має негативну динаміку.

Таблиця 3.10 – Оцінка допустимих значень показника абсолютної платоспроможності для ПАТ «Херсонгаз» [розраховано автором на основі додатків А-Е]

Показники	Роки		
	2015	2016	2017
Середньоденні платежі, тис. грн.	543,5	838,1	830,1
Залишки грошових коштів, тис. грн.	10569	6566	7075
Коефіцієнт покриття середньоденних платежів грошовими коштами	19,4	7,83	8,52
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,10	0,06	0,05

Можна виділити напрям зміцнення миттєвої платоспроможності суб'єктів господарювання, який полягає в перегляді політики залучення позикових коштів, а саме можливості віддати перевагу довгостроковому кредитуванню замість короткострокового, що матиме свої позитивні результати. Керівництву будь-якого суб'єкта господарювання доцільно здійснювати розрахунок варіанта використання довгострокового кредитування замість короткострокового, за якого зменшаться поточні зобов'язання, збільшиться термін виплати позикових коштів та відсотків за ними, а також автоматично збільшаться термін розпорядження цими коштами та власний обіговий капітал [31].

Далі проведемо розрахунок допустимого значення показника загальної платоспроможності. Він базується на наступному правилі – для забезпечення прийняттого рівня поточної платоспроможності підприємства необхідно, щоб за рахунок власного капіталу були профінансовані найменш ліквідні поточні активи і частина поточних платежів постачальникам, не покритих за рахунок надходжень від покупців.

Першим кроком розрахунку є визначення суми власних коштів, необхідної для забезпечення безперебійних платежів постачальникам, а також виділення найменш ліквідної частини поточних активів підприємства. Сума найменш ліквідної частини поточних активів і власних засобів, необхідних для покриття поточних платежів постачальникам, є загальною величиною власних засобів, які повинні бути вкладені в поточні активи

підприємства для забезпечення прийняттого рівня ліквідності. Іншими словами, це величина чистого оборотного капіталу.

Знаючи фактичну величину поточних активів підприємства і величину поточних активів, яка має бути профінансована за рахунок власних засобів, можна визначити допустиму величину позикових джерел фінансування поточних активів – тобто допустиму величину поточних пасивів. Коефіцієнт загальної платоспроможності, допустимий для даного підприємства, визначається як відношення фактичної величини поточних активів до розрахункової допустимої величини поточних пасивів. Можна запропонувати два варіанти розрахунків показника загальної платоспроможності, допустимого для конкретного підприємства. Умовно їх можна назвати «лояльний» і «жорсткий». Відмінність варіантів полягає у відмінностях умов розрахунків організації з постачальниками і покупцями. З використанням «лояльного» і «жорсткого» варіанту можна визначити, відповідно, максимальну і мінімальну межі зміни показника загальної платоспроможності, допустимого для даної організації в умовах роботи, що склалися.

«Лояльний» варіант припускає регулярну оплату рахунків покупцями і регулярну оплату рахунків постачальників. У даному варіанті сума власних коштів, необхідних для забезпечення безперебійних платежів постачальникам, визначається на підставі абсолютних величин і періодів обороту надходжень (аванси покупців, дебіторська заборгованість) і платежів (аванси постачальникам, кредиторська заборгованість).

«Жорсткий» варіант припускає дискретну оплату рахунків покупцями і дискретну оплату рахунків постачальників. Передбачається, що оплата рахунків проводиться одноразово всією сумою через період, який дорівнює періоду обороту даної заборгованості. У даному варіанті сума власних коштів, необхідних для забезпечення безперебійних платежів постачальникам, визначається на підставі різниці періодів надходжень (аванси покупців, дебіторська заборгованість) і платежів (аванси постачальникам, кредиторська заборгованість) і величини середньоденних витрат.

Порядок розрахунку допустимих значень коефіцієнта загальної ліквідності (покриття) наведено у таблиці 3.11, 3.12.

Таблиця 3.11 – «Лояльний» варіант розрахунку допустимого значення коефіцієнта загальної платоспроможності [45]

Найменування показника	Порядок розрахунку
1. Період обороту дебіторської заборгованості, дні	
2. Період обороту кредиторської заборгованості, дні	
3. Період обороту авансів постачальників, дні	
4. Період обороту авансів покупців, дні	
5. Середня величина дебіторської заборгованості, грошові один.	
6. Середня величина кредиторської заборгованості, грошові один.	
7. Середня величина авансів постачальників, грошові один.	
8. Середня величина авансів покупців, грошові один.	
9. Середня вартість найменш ліквідної частини оборотних активів (виробничих запасів та незавершеного виробництва), грошові один.	
10. Надходження від покупців (дебіторська заборгованість і аванси отримані), наявні на момент погашення кредиторської заборгованості та виплати авансів постачальникам, грошові один.	стр.5 x стр.1 + стр.8 x стр.4 - стр.2 x стр.6 - стр.3 x стр. 7
11. Власні кошти, необхідні для покриття поточних зобов'язань постачальникам (погашення поточної кредиторської заборгованості та виплати авансів), грошові один.	Обрати максимальне значення між 0 та розрахунковою величиною: стр.6 + стр.7 - стр. 10
12. Достатній чистий оборотний капітал, грошові	стр.9 + стр.11
13. Середня фактична величина оборотних активів, грошові один.	
14. Допустима (розрахункова) величина поточних зобов'язань, грошові один.	стр.13 - стр.12
15. Максимальне допустиме для даного підприємства значення коефіцієнта загальної платоспроможності	стр.13/стр.14

Серед передбачених розробленим алгоритмом розрахунку показників рядок «Власні засоби, необхідні для покриття поточних платежів постачальникам» може розглядатися як показник, що характеризує умови розрахунків організації з покупцями і постачальниками. Вибір нульового значення по даному рядку говорить про те, що надходження покривають платежі, і не вимагається додаткових джерел фінансування для забезпечення безперебійних розрахунків.

Таблиця 3.12 – «Жорсткий» варіант розрахунку допустимого значення коефіцієнта загальної платоспроможності [45]

Найменування показника	Порядок розрахунку
1. Період обороту дебіторської заборгованості, дні	
2. Період обороту кредиторської заборгованості, дні	
3. Різниця періоду обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей, дні	стр. 1 - стр.2
4. Період обороту авансів постачальників, дні	
5. Період обороту авансів покупців, дні	
6. Різниця періодів обороту авансів постачальників та покупців, дні	стр.4 - стр. 5
7. Загальна різниця періодів обороту надходжень від покупців та платежів постачальникам, дні	стр. 3 + стр. 6
8. Середня величина одноденних витрат, грошові один.	
9. Середня вартість найменш ліквідної частини оборотних активів (виробничих запасів та незавершеного виробництва), грошові один.	
10. Власні кошти, необхідні до надходження від покупців, грошові один.	Якщо дані за стр. 7 < 0, 0 Якщо дані за стр. 7 >
11. Достатній чистий оборотний капітал, грошові один.	стр.9 + стр.10
12. Середня фактична величина оборотних активів, грошові	
13. Допустима (розрахункова) величина поточних зобов'язань, грошові один.	стр.12 - стр.11
14. Мінімальне допустиме для даного підприємства значення коефіцієнта загальної платоспроможності	стр.12/стр.13

Такі умови розрахунків є сприятливими для підприємства. Чим більше величина власних засобів, які необхідно вкладати для забезпечення безперебійних розрахунків, тим менш сприятливі для організації умови розрахунків з покупцями і постачальниками.

Розраховані допустимі значення коефіцієнта загальної ліквідності необхідно порівняти з його фактичними значеннями, на підставі чого можна зробити висновок про рівень короткострокової платоспроможності підприємства.

При цьому таке порівняння можна робити використовуючи як діапазон прийнятних значень, так і одиничне критичне значення, визначене за умов розрахунків («лояльних» або «жорстких»), що найбільше близькі сформованим на підприємстві.

Якщо оплата рахунків постачальникам і надходження засобів від покупців достатньо регулярні, як допустимий (прийнятний) вибирається значення коефіцієнта загальної ліквідності, визначене по «лояльному» варіанту.

У протилежному випадку як орієнтир вибирається значення коефіцієнта загальної ліквідності, визначене по «жорсткому» варіанту. Розрахунок мінімального та максимального допустимого значення коефіцієнта покриття для ПАТ «Херсонгаз» представлено у таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 – Оцінка допустимих значень показника загальної платоспроможності для ПАТ «Херсонгаз»

Найменування показника	Роки		
	2015	2016	2017
Розрахунок максимально допустимого значення			
Період обороту дебіторської заборгованості, дні	8,43	6,36	4,43
Період обороту кредиторської заборгованості, дні	4,05	2,90	2,19
Період обороту авансів постачальників, дні	0,00	0,00	0,00
Період обороту авансів покупців, дні	0,00	0,00	0,00
Середня величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	58197,0	49146,5	59798
Середня величина кредиторської заборгованості, тис. грн.	121034,5	121357	107598,5
Середня величина авансів постачальників, тис. грн.	0,00	0,00	0,00
Середня величина авансів покупців, тис. грн.	0,00	0,00	0,00
Середня вартість найменш ліквідної частини оборотних активів, тис. грн.	620,5	0	0
Надходження від покупців, наявні на момент погашення кредиторської заборгованості та виплати авансів постачальникам, тис. грн.	410,985	-39363,6	29264,43
Власні кошти, необхідні для покриття поточних зобов'язань постачальникам, тис. грн.	120623,5	160720,6	78334,1
Достатній чистий оборотний капітал, тис. грн.	455149,5	460238,6	398137,6
Середня фактична величина оборотних активів, тис. грн.	356366	366776,5	393518
Допустима (розрахункова) величина поточних зобов'язань, тис. грн.	235122	206055,9	315183,9
Максимальне допустиме значення коефіцієнта покриття	1,52	1,78	1,25
Розрахунок мінімально допустимого значення			
Різниця періоду обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей, дні	4,38	3,46	2,24
Різниця періодів обороту авансів постачальників та покупців, дні	0,00	0,00	0,00
Загальна різниця періодів обороту надходжень від покупців та платежів постачальникам, дні	4,38	3,46	2,24

Продовження таблиці 3.9

Власні кошти, необхідні до надходження коштів від покупців, тис. грн.	4,38	3,46	2,24
Достатній чистий оборотний капітал, тис. грн.	624,88	3,46	2,24
Допустима (розрахункова) величина поточних зобов'язань, тис. грн.	355741,1	366773	393515,8
Мінімальне допустиме значення коефіцієнта покриття	1,001757	1,000009	1,000006

Коефіцієнт покриття у ПАТ «Херсонгаз» у 2015 році був значно менший нормативного значення, у 2016 році перевищував нормативне значення, а в 2017 році знизився до рівня 1,07 та майже досяг нормативне значення. Вважається, що Кт повинен знаходитися в межах 1-2. Нижня межа зумовлена тим, що поточних активів має бути достатньо для погашення короткострокових зобов'язань, інакше підприємство може виявитися неплатоспроможним за цими видами платежів (що підтверджують розрахунки в табл. 3.13). Перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями більш, ніж у два рази свідчить про нераціональне вкладення і неефективному використанні коштів.

Як бачимо з даних таблиці 3.9 в 2017 році цей показник не опустився за межі мінімальнодопустимого значення 1,0, однак і був значно меншим за максимально допустиме 1,25. Запропонована методика розрахунку допустимих значень коефіцієнта покриття свідчить, що підприємству для виконання своїх поточних зобов'язань коефіцієнт покриття потрібно підтримувати на рівні орієнтовно 1,51 (середнє значення за аналізований період за максимально допустимим значенням).

Запропонована методика розрахунку допустимих значень також дозволяє робити оцінку достатності обсягів чистого оборотного капіталу для забезпечення короткострокової платоспроможності підприємства.

Поступово підприємство зможе накопичувати статистичну базу значень допустимих (оптимальних) значень показників короткострокової платоспроможності залежно від умов роботи, що дозволить підвищити якість

аналітичної оцінки платоспроможності в процесі моніторингу зміни фінансового стану підприємства.

Важелями оптимізації поточної платоспроможності та ліквідності підприємства можуть бути [36; 70]:

- збільшення власних засобів – збільшення частки власних джерел фінансування може бути досягнуте за рахунок підвищення прибутковості діяльності і подальшого спрямування чистого прибутку на збільшення власних засобів;

- оперативне управління своїми активами як інструмент підвищення платоспроможності;

- метою максимізації потоків грошових коштів суб'єктам господарювання доцільно розробити та впровадити певну систему взаємовідносин з контрагентами, яка б включала застосування гнучких умов та форм оплати, таких як передоплата, яка передбачає встановлення мінімальної ціни продажу; часткова передоплата, яка поєднує передоплату та продаж товарів в кредит; передача щодо реалізації, яка зберігає за продавцем право власності на реалізовані товари, поки він не отримає всю суму оплати за них;

- вдосконалення роботи з управління оборотним капіталом – резерви оптимізації оборотного капіталу можуть полягати в скороченні періодів обороту елементів поточних активів і (або) збільшенні періодів обороту елементів поточних пасивів. Безумовно, під збільшенням періодів обороту елементів поточних пасивів не мається на увазі порушення умов договорів з постачальниками і розрахунків з бюджетів (створення прострочених заборгованостей перед постачальниками, бюджетом, персоналом);

- оптимізація фінансової політики – відмова від фінансування капітальних вкладень за рахунок короткострокового кредитування;

- реалізація частини оборотних активів та підтриманні її в необхідному розмірі (готова продукція, товари).

Таким чином, розглянуті напрями підвищення платоспроможності суб'єктів господарювання охоплюють найбільш важливі складові управління платоспроможністю та дають змогу покращити їх фінансовий

стан, підвищити рівень прибутковості вітчизняних суб'єктів господарювання, зміцнити їх платоспроможність, що позитивно вплине на загальний стан вітчизняної економіки.

Висновки за розділом 3

Дослідження напрямів вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання дозволило зробити такі висновки:

1. Доведено, що криза є однією з причин погіршення платоспроможності вітчизняних підприємств. В економічній теорії визначено ряд заходів щодо вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства, серед яких збільшення обсягів діяльності, скорочення витрат та підвищення платоспроможності (шляхом прогнозування ймовірності банкрутства, оптимізації ліквідності та платоспроможності, кваліфіковане управління активами, використання вторинних джерел погашення боргу тощо). Аналіз рівня платоспроможності ПАТ «Херсонгаз», проведений в попередньому розділі, свідчить про високу загрозу банкрутства. З метою пристосування механізму забезпечення платоспроможності до сучасних умов господарювання, нами визначено, що основними заходами його вдосконалення є: прогнозування показників ймовірності банкрутства, оптимізація структури активів, оптимізація ліквідності та платоспроможності, продаж незавершеного будівництва, удосконалення організації і запровадження прогресивної технології, механізація та автоматизація процесів, реструктуризація боргів та оптимізація структури капіталу.

2. За результатами прогнозування ймовірності банкрутства за різними моделями: Альтмана, Бівера, Спрінгейта, Ж. Конана і М. Голдера,

Іркутської академії та А. В. Матвійчука, нами зроблено висновок, що ПАТ «Херсонгаз» на кінець аналізованого періоду, є неплатоспроможним та має дуже високу ймовірність банкрутства, що дозволило діагностувати фінансовий стан підприємства протягом періоду, що аналізується, з наявністю розвитку кризових явищ. Це підтверджує аналіз платоспроможності та фінансової стійкості товариства, проведений в другому розділі. Результати оцінки моделей не відрізняються та в цілому характеризують фінансовий стан негативно. Здійснюючи вибір на користь тієї або іншої моделі, необхідно враховувати доступний математичний інструментарій, природу, повноту та якість вихідних даних, горизонт прогнозування та цілі, що переслідуються при моделюванні, а також фінансово-господарську характеристику підприємств. Слід зауважити, що не існує універсальних моделей для вирішення задачі оцінки ймовірності банкрутства підприємств. Вибір найбільш ефективних моделей багато в чому залежить від властивостей того середовища, в якому функціонують підприємства, доступної інформації та представляє собою досить нетривіальну задачу. Прогнозування ймовірності та діагностики банкрутства дозволяє, користуючись обмеженою кількістю показників, оперативно отримати інформацію про фінансовий стан та загрози для підприємства і попередити виникнення кризового стану його діяльності.

3. Доведено, що важелями оптимізації поточної платоспроможності та ліквідності ПАТ «Херсонгаз» можуть бути: збільшення власних засобів; вдосконалення роботи з управління оборотним капіталом; оперативне управління активами; оптимізація фінансової політики та реалізація частини оборотних активів і підтримання їх в необхідному розмірі. Таким чином, розглянуті напрями підвищення платоспроможності суб'єктів господарювання охоплюють найбільш важливі складові управління платоспроможністю та дають змогу покращити їх фінансовий стан, підвищити рівень прибутковості вітчизняних суб'єктів господарювання, зміцнити їх платоспроможність, що позитивно вплине на загальний стан вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота присвячена обґрунтуванню науково-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства.

1. Визначено, платоспроможність підприємства – спроможність регулярно і своєчасно та в повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями (вимогами постачальників техніки і матеріалів відповідно до господарських договорів, кредитами, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі до бюджету тощо) за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його здатність здійснювати безперебійну фінансово-господарську діяльність. Платоспроможність підприємства залежить від двох факторів – це: наявність активів (майна і грошових коштів), достатніх для погашення всіх зобов'язань підприємства та ступінь ліквідності активів, достатній для того, щоб при необхідності перевести дані активи в грошові кошти та реалізувати в сумі, необхідній для погашення зобов'язань. Головною метою аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання є своєчасне виявлення і усунення недоліків у його фінансовій діяльності. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, коли величина його активів перевищує його зовнішні зобов'язання. При аналізі ж платоспроможності, крім кількісних показників, фахівцям слід вивчити й якісні характеристики, які не мають кількісних зміни та які можуть бути охарактеризовані, як залежні від фінансової гнучкості підприємства.

2. Доведено, що основною метою ефективного функціонування механізму забезпечення платоспроможності є визначення оптимальної структури балансу та збалансованих грошових потоків підприємства. Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення платоспроможності підприємств повинен бути спрямований на вирішення

таких основних задач, як забезпечення: оптимальної структури капіталу з позиції створення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються; збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

3. З'ясовано, що основним завданням прогнозування платоспроможності є правильна оцінка фінансових можливостей підприємства і динаміки їх розвитку. При дослідженні механізму забезпечення платоспроможності підприємства важливим є аналіз методичного забезпечення прогнозування платоспроможності. Методики прогнозування платоспроможності підприємства за критерієм цілей аналізу можна розділити на якісні (засновані на аналізі різних фінансових коефіцієнтів діяльності підприємства), і кількісні (коефіцієнтні, факторні), що надають загальну оцінку ймовірності настання неспроможності погасити власні зобов'язання. У результаті проведеного аналізу наукових досліджень і практики застосування методів оцінки прогнозування ймовірності банкрутства, визначено, що використання змішаного (гібридного) підходу до прогнозування платоспроможності підприємств найдоцільніше, оскільки дає змогу не застосовувати конкретну методику, а використовувати кілька з них з урахуванням зіставлення отриманих результатів. Своєчасне розпізнавання основних параметрів і масштабів кризової ситуації відіграє ключову роль у підтриманні платоспроможності підприємства.

4. Досліджено, що більшу частину майна підприємства складаються необоротні активи, які утворились в основному за рахунок основних засобів, та мають тенденцію до зростання. Одночасно спостерігаємо зростання обсягу оборотних активів, переважно за рахунок збільшення запасів та дебіторської заборгованості. Негативним є зменшення грошових активів та поточних

фінансових інвестицій, що забезпечує ліквідність підприємства. За аналізований період відбулося зростання позикового капіталу, як довгострокового, так і короткострокового. Відбувається збільшення власного капіталу, в результаті збільшення нерозподіленого прибутку. На підприємстві відбувається зменшення чистого доходу та більш швидке зменшення собівартості, що вплинуло на збільшення чистих прибутків. Спостерігається нестійка динаміка коефіцієнтів автономії, покриття та абсолютної ліквідності дорівнював нормативному значенню лише у 2015 році. Дані коефіцієнти переважно всі не відповідають нормативним значенням. Таким чином, проведені розрахунки показали, що в 2017 році відбувається погіршення господарської діяльності ПАТ «Херсонгаз» та отримання чистих збитків.

5. Підводячи загальний підсумок за розрахунками основних показників платоспроможності, визначено, що у ПАТ «Херсонгаз» за 2015-2017 роки були обмежені грошові кошти – найбільш ліквідні активи – для погашення найбільш строкових зобов'язань, і підприємство має неліквідний баланс. За 2015-2017 роки, підприємство могло негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 10 % (2015 р.) 6 % (2016 р.) та 5,7 % (2017 р.) найбільш термінових зобов'язань, що майже у 4 рази нижче за оптимальне значення. Незважаючи на зростання коефіцієнта розрахункової платоспроможності у 2016 році порівняно з 2015 роком, зменшення його значення у 2017 році на свідчить про погіршення платоспроможності підприємства та структури активів і пасивів. Результати розрахунків показали, що фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим протягом 2015-2017 років, оскільки виконується нерівність $E1, E2, E3 < 0$. Отже, за результатами досліджень виявлено, що підприємство є неплатоспроможним протягом періоду дослідження, а фінансовий стан ПАТ «Херсонгаз» був кризовим.

6. Доведено, що формування оптимальної структури оборотних активів є запорукою підтримання значень коефіцієнтів платоспроможності на достатньому рівні. Тому управління структурою оборотних активів

передбачає таке співвідношення їх елементів, яке усуває проблеми з платоспроможністю на основі рекомендованих критеріїв (нормативів). Проведені розрахунки показали, що негативною тенденцією в управлінні структурою активів підприємства є погіршення їх оборотності (зменшення коефіцієнта оборотності активів та збільшення коефіцієнта їх завантаження) в результаті: зменшення виручки від реалізації; не достатнє їх фінансування за рахунок власного капіталу та значний обсяг грошових активів в розрахунках, що збільшує навантаження на обсяг оборотних активів підприємства. Адже, в результаті прискорення обороту вивільняються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільняються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси. Вивільнені грошові ресурси розміщуються на розрахунковому рахунку підприємства, в результаті чого поліпшується їх фінансовий стан, поліпшується його платоспроможність. Таким чином, для ПАТ «Херсонгаз» необхідним є підвищення ефективності управління структурою активів. Зміна структури оборотних активів спричинить прискорення їх оборотності, і, тим самим, дозволить вивільнити зайві кошти з обороту та сприятиме підвищенню платоспроможності.

7. Доведено, що криза є однією з причин погіршення платоспроможності вітчизняних підприємств. В економічній теорії визначено ряд заходів щодо вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства, серед яких збільшення обсягів діяльності, скорочення витрат та підвищення платоспроможності (шляхом прогнозування ймовірності банкрутства, оптимізації ліквідності та платоспроможності, кваліфіковане управління активами, використання вторинних джерел погашення боргу тощо). Аналіз рівня платоспроможності ПАТ «Херсонгаз», проведений в попередньому розділі, свідчить про високу загрозу банкрутства. З метою пристосування механізму забезпечення платоспроможності до сучасних умов господарювання, нами визначено, що основними заходами його

вдосконалення є: прогнозування показників ймовірності банкрутства, оптимізація структури активів, оптимізація ліквідності та платоспроможності, продаж незавершеного будівництва, удосконалення організації і запровадження прогресивної технології, механізація та автоматизація процесів, реструктуризація боргів та оптимізація структури капіталу.

8. За результатами прогнозування ймовірності банкрутства за різними моделями: Альтмана, Бівера, Спрінгейта, Ж. Конана і М. Голдера, Іркутської академії та А. В. Матвійчука, нами зроблено висновок, що ПАТ «Херсонгаз» на кінець аналізованого періоду, є неплатоспроможним та має дуже високу ймовірність банкрутства, що дозволило діагностувати фінансовий стан підприємства протягом періоду, що аналізується, з наявністю розвитку кризових явищ. Це підтверджує аналіз платоспроможності та фінансової стійкості товариства, проведений в другому розділі. Результати оцінки моделей не відрізняються та в цілому характеризують фінансовий стан негативно. Здійснюючи вибір на користь тієї або іншої моделі, необхідно враховувати доступний математичний інструментарій, природу, повноту та якість вихідних даних, горизонт прогнозування та цілі, що переслідуються при моделюванні, а також фінансово-господарську характеристику підприємств. Слід зауважити, що не існує універсальних моделей для вирішення задачі оцінки ймовірності банкрутства підприємств. Вибір найбільш ефективних моделей багато в чому залежить від властивостей того середовища, в якому функціонують підприємства, доступної інформації та представляє собою досить нетривіальну задачу. Прогнозування ймовірності та діагностики банкрутства дозволяє, користуючись обмеженою кількістю показників, оперативно отримати інформацію про фінансовий стан та загрози для підприємства і попередити виникнення кризового стану його діяльності.

9. Доведено, що важелями оптимізації поточної платоспроможності та ліквідності ПАТ «Херсонгаз» можуть бути: збільшення власних засобів; вдосконалення роботи з управління оборотним капіталом; оперативне

управління активами; оптимізація фінансової політики та реалізація частини оборотних активів і підтримання їх в необхідному розмірі. Таким чином, розглянуті напрями підвищення платоспроможності суб'єктів господарювання охоплюють найбільш важливі складові управління платоспроможністю та дають змогу покращити їх фінансовий стан, підвищити рівень прибутковості вітчизняних суб'єктів господарювання, зміцнити їх платоспроможність, що позитивно вплине на загальний стан вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютіна М.С. Оцінка фінансової устойчивості і платіжеспособності російських компаній / М.С. Абрютіна // Фінансовий менеджмент. — 2010. — № 6. — С. 28—34
2. Базілінська О. А. Фінансовий аналіз: теорія та практика / О. А. Базілінська., 2013. — 85 с. — (2-ге вид.)
3. Бедринець М.Д. Економічна суть стратегічного фінансового планування підприємства в сучасних соціально-економічних умовах / М.Д. Бедринець, К.В. Недзельська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2012. — № 1. — С. 24-31.
4. Безрукова Т. Л. Оцінка динаміки платіжеспособності підприємства з застосуванням моделей факторного детермінованого аналізу / Т. Л. Безрукова // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Серия : Общественные науки. — 2003. — № 4. — С. 58-63.
5. Білик М.Д. Бюджетування у системі фінансового планування / М.Д. Білик // Фінанси України. — 2011. — № 3. — С. 97–109.
6. Богацька Н.М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств / Н.М. Богацька // Економічний простір. — 2010. — № 41. — С. 212-221.
7. Бугріменко Р.М. Обґрунтування критеріїв та системи показників оцінки ефективності політики фінансування обігових активів [Електронний ресурс] / Р.М. Бугріменко, Л.І. Безгінова, Ю.Є. Чирва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2012. — Вип.1. — С. 200. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Es/2012_1/08_1_2.htm
8. Буяльська А. О. Економічна сутність понять «платоспроможність» та «ліквідність» / О.С. Величенко, А. О. Буяльська, Т.Ю Мельник // Вісник Житомирського державного технологічного університету. - 2016. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/124-1.pdf>

9. Быкова Е.В. Показатели денежного потока в оценке финансовой устойчивости предприятия/ Е.В. Быкова // Финансы. – 2000. – №2. – с. 65-69.

10. Ванієва А. Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства / А. Р. Ванієва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 8. – С. 52-62.

11. Вареник В.М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України / В.М. Вареник // Ефективна економіка. — № 2. — 2012.

12. Васильєв О.В. Методи прогнозування фінансової стійкості підприємства в умовах кризи / О.В. Васильєв, В.В. Гой// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – №21. – С.116-121.

13. Величенко О.С. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства / О.С. Величенко, Л.І. Шваб // Вісник Житомирського державного технологічного університету. - 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/548/162.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

14. Галасюк В. В. Об определении понятия «платежеспособность» в контексте концепции ССФ / В. В. Галасюк // Фондовый рынок. – 2003. – № 13. – С. 26–33.

15. Галенко О.М. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності на підприємствах-банкрутах/ О.М. Галенко, Г.В. Булкот // Формування ринкових відносин в Україні.– 2007.– №6. – С. 47–53.

16. Гончаров А. И. Система индикаторов платежеспособности предприятия / А. И. Гончаров // Финансы. — 2004. — №6. — с. 69–70.

17. Гончаров А.И. Взаимосвязь факторов неплатежеспособности предприятия./ А.И. Гончаров// Финансы. – 2004. – № 10. – С. 14-17.

18. Готра В.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. / В.В.Готра, В.В.Ріпич, А.В. Дячок // Економіка і суспільство. – 2017. – № 8. – С. 219–223.

19. Гук, Д. В. Планування ефективності виробництва / Д. В. Гук, А. Б. Ярова // Економічний аналіз : зб. наук. праць . – 2014. – Том 16. – № 2. – С. 52-57.
20. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства/ Н.М. Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №2. – С. 36-40.
21. Дронов Р.И. Оценка финансового состояния предприятия./ Р.И.Дронов, А.И. Резник, Е.М. Бунина // Финансы. – 2001. – с. 53-54.
22. Ефимова О. В. Анализ платежеспособности предприятий / О. В. Ефимова // Бухгалтерский учёт. – № 7. – 1997. – с. 70–77.
23. Журавльова Ю. Ю. Платоспроможність підприємства та шляхи її забезпечення (на прикладі харчової промисловості): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю. Ю. Журавльова. – Київ, 2007. – 20 с.
24. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю.Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 116-120.
25. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-е вид., випр. та доп. – Київ: Т-во «Знання», КОО; Л.: Львів. банк. ін.- ту НБУ, 2002. – 566 с.
26. Захарченко В.О. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства/ В.О.Захарченко, С.І. Счасна // Фінанси України. – №1. – 2005. – С.137 – 144.
27. Іванілова В. В. Планування діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Іванілова В. В. – Київ. : Центр учб. л-ри, 2006. – 472 с.
28. Іванов В. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства/ В. Іванов // Економіка. – 2009. – №9 (100). – С.4 – 8.
29. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=z0841-01>. — Заголовок з екрану.

30. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С.30-42.
31. Іоргачова М.І. Платоспроможність суб'єкта господарювання: напрями її підвищення / М.І. Іоргачова, Г.М. Коцюрубенко, О.М. Ковальова // Електронне фахове видання «Економіка та суспільство». – Випуск № 14. – 2018. – С. 799 - 803.
32. Калмакова Н. А. Управленческие решения, принимаемые на основе результатов матричного анализа платежеспособности и деловой активности предприятия / Н. А. Калмакова, О. В. Зубкова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия : Экономика и менеджмент. – 2010. – № 20. – С. 88-94.
33. Каткова Н. В. Планування ефективності діяльності підприємств / Н. В. Каткова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – Т. 1. – № 5. – С. 180-183.
34. Ковалёв А. И. Анализ финансового состояния предприятия. издание 5-е перераб. и доп./ А.И. Ковалёв, В.П. Привалов – Москва.: Центр экономики и маркетинга, 2001. – 256с.
35. Ковалёв В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалёв. — Москва: Финансы и статистика, 2001. – 768 с.
36. Коваленко М.А. Шляхи підвищення платоспроможності підприємства та фінансові джерела його проведення. / М.А.Коваленко, Н.В. Лобанова // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 69–75.
37. Копелев И.Б. Прогнозирование банкротства компании / И.Б. Копелев // Вестник Университета (Государственный университет управления). – 2014. – № 20. – С. 110–118.
38. Корзик С.Є. Фінансове планування на підприємствах в сучасних умовах / С.Є. Корзик // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 133–142.

39. Корчевська Л. О. Аналіз методик оцінки рівня економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, А. М. Деменська // Економіка Криму. – 2011. – № 1 (34). – С. 346-352.
40. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємств: [монографія] / Л.А. Костирко. – Харків: Фактор, 2008. – 336 с.
41. Крейдич І. М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І. М. Крейдич, О. С. Наконечна, О. С. Харченко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2015. - № 12. - С. 190-198.
42. Кривдюк А.В. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства/ А.В. Кривдюк, С.Є. Яцишина // Економічний простір. – 2008. - №15. – С. 185 – 190.
43. Крисько Ж. Стратегічна стійкість підприємства: підходи до визначення та оцінки / Ж. Крисько // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2010. – №14. – С. 111-119.
44. Кульчинська О. О. Роль стратегічного планування в ефективній діяльності підприємств / О. О. Кульчинська // Вісник. Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2012. – № 1. – С. 83- 88.
45. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / М. І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2. – С.53-58.
46. Леміш А.М. Фінансове оздоровлення підприємств житлово-комунального господарства // Науковий вісник Академії ДПС України. – 2005. - №4. – С. 57-65.
47. Литвин Ю.О. Фінансове планування на підприємствах в сучасних умовах / Ю.О. Литвин, В.І. Матвійчук // Актуальні проблеми розвитку фінансово-кредитної системи України. – Донецьк : ДонНТУ, 2012. – С. 67–85.

48. Лойко В.В. Експертна система як інструмент визначення рівня економічної безпеки /В.В. Лойко, Д.М. Лойко// Науково-технічна інформація – 2015. - № 3 (65). – С. 41-46.

49. Майборода О. Є. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства / О. Є. Майборода, І. П. Косарева, О. М. Каранда // Молодий вчений. - 2017. - № 3. - С. 793-797.

50. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В.С. Марцин// Економіка. Фінанси. Право.– 2008.– №7. – С. 26–30.

51. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій»: Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81 [Електронний ресурс].// Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97.>]

52. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 [Електронний ресурс].// Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>

53. Міценко Н. Г. Шляхи покращення планування на підприємствах і в організаціях споживчої кооперації / Н. Г. Міценко, Т. С. Петрук // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2006. –Вип. 16.2 – С. 280-284.

54. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник./ Є.В. Мних – Київ: Центр навчальної літератури. – 2003. – 412с.

55. Негашев Е.В. Аналіз фінансового підприємства в умовах ринка: уч. пособ./ Е.В. Негашев – Москва: Высшая школа, 1997. – 192 с.

56. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Є.А. Носова // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2012. – №2. – С. 58-64.

57. Онисько С.М. Фінанси підприємства. Підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти./ С.М. Онисько, П.М. Марич – Львів: «Магнолія Плюс». – 2004. – 367с.

58. Остаповский М.С. Особенности оценки платежеспособности предприятия в рамках антикризисного управления [Электронный ресурс] / М.С. Остаповский, Е.А. Никонова // Вестник ОГУ. — 2012. — № 13 (149). — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-otsenki-platezhesposobnosti-predpriyatiya-v-ramkah-antikrizisnogo-upravleniya>

59. Охтенъ А. А. Концепция управления платежеспособностью предприятий / А. А. Охтенъ, О. А. Легченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 3, № 4. – С. 15-19

60. Павлова І.В. Прогнозування фінансових показників як елемент планування розвитку діяльності підприємства / І.В. Павлова // Логістика : зб. наук. пр. – 2010. – № 690. – С. 752–755.

61. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник./ В.О. Подольська, О.В. Яріш – Київ: Центр навчальної літератури. – 2008. –488с.

62. Пономаренко Т.В. Прогнозування імовірності банкрутства в контексті оцінювання економічної стійкості підприємства / Т. В. Пономаренко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 23. – № 2. – С. 160-168.

63. Пономарьов І. Ф. Прогнозування і планування показників фінансового стану та платоспроможності підприємства / І. Ф. Пономарьов, О. А. Легченко // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2008. – № 3. – С. 65-75.

64. Публічне акціонерне товариство «Херсонгаз» [Електронний ресурс]// SMIDA. Режим доступу: <http://smida.gov.ua/reestr/?kod=00225223>

65. Равенков А. Фінансове планування на підприємстві / А. Равенков // Проблеми теорії та практики управління. – 2010. – № 4. – С. 72–78.
66. Ридинг К. Стратегическое бизнес-планирование: Динамическая система повышения эффективности и обеспечения конкурентного преимущества: пер. с англ. / К. Ридинг; под ред. И.А. Войтюк. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс. – 2005. – С. 384.
67. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 5-е вид. / Г.В. Савицька. – Мінськ: ООО «Новое поколение», 2001. – 688 с.
68. Сидяга Б. В. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства / Богдан Сидяга // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 80-83.
69. Слободчикова О. А. Механізм забезпечення стратегічної стійкості підприємства гірничо-металургійного комплексу в умовах проведення реструктуризації / О. А. Слободчикова // Економіка та управління підприємством. – 2012. – №7. – С. 44 – 46.
70. Соколова Е.О. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. / Е.О. Соколова, Г.О. Чернявська С // Збірник наукових праць ДЕУТ. Серія «Економіка і управління». – 2016. – Вип. 35. – С. 330–338.
71. Солотва В. Сутність платоспроможності підприємства / В. Солотва // Фінанси України. – 2010. – №1. – С. 116-120
72. Сушко В. І. Класифікація моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств / В. І. Сушко, Т. С. Павлюк // Економіка: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 72-83.
73. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – Львів : ЛБІ НБУ, 2010. – 386 с.
74. Теличко Р.К. Фінансове планування на малих та середніх підприємствах / Р.К. Теличко // Фінанси України. – 2013. – № 8. – С. 14–16.
75. Теницька Н.Б. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 366–369.

76. Терещенко О.О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві / О.О.Терещенко – Київ: КНЕУ, 2004. – 268 с.
77. Тиллак П. О методике оценки финансового состояния сельскохозяйственных предприятий. / П. Тиллак, Д.Б. Єпштейн// Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2001. – № 5. – С. 35-40.
78. Тупко І.К. Фінансове планування на малих підприємствах / І.К. Тупко // Фінанси України. – 2015. – № 18. – С. 28.
79. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] ; частина І / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.
80. Феценко О. П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / О. П. Феценко // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – № 19. – 10 с.
81. Фінансово-економічний аналіз: підручник / П.Ю. Буряк, М.В. Римар, М.Т. Биць та ін. [під заг. ред. П.Ю.Буряка, М.В. Римара] – Київ: ВД «Професіонал». 2004. – 528с.
82. Харченко О. С. Управління платоспроможністю підприємства в системі економічної безпеки / О. С. Харченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 1. - С. 55-59.
83. Хільська І.І. Платоспроможність підприємства та її забезпечення в умовах кризи [Електронний ресурс]/ І.І. Хільська, О.С. Палак.- Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_AND_2011/Economics/10_89521.doc.htm
84. Хоменко Т.Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств [Електронний ресурс] / Т.Ю. Хоменко, А.Ю. Погребняк // Актуальні проблеми економіки та управління. — № 8 (121). — 2013. — Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/node/319>
85. Череп А.В. Удосконалення моделі стійкої платоспроможності підприємств. / А.В. Череп, С.В. Северина // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 2. – С. 170–174.

86. Чимшит С. І. Методичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства / С. І. Чимшит, С. В. Іванов, Г. В. Разумова // Економічний простір. – 2014. – № 89. – С. 216-227.
87. Чібісова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств / І. В. Чібісова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22(2). – С. 389-394.
88. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник / В. М. Шелудько. – Київ: Знання, 2006. – 439 с.
89. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е.В. Негашев. – Москва : Инфра-М, 2008. – 208 с.
90. Шершун М. Реформування у галузі лісового господарства в контексті проведення економічних реформ в Україні /М. Шершун // Економіст. – 2015. – № 10. – С. 9 – 11.
91. Шкарабана С.І. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств та об'єднань. – Тернопіль: ТАНГ, 2014. – 237 с.
92. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз: навч. посібник /Н.П. Шморгун, І.В. Головка. – Київ: Центр учбової літератури, 2006. – 528 с.
93. Шост І.М. Напрямки статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств [Електронний ресурс]/ І.М. Шост, Л. В. Винятинська// Ефективна економіка. – 2014. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3440>
94. Яремик Х.Я. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства/ Х.Я. Яремик//Економічні науки . – 2015. – № 11. – С. 25-35.
95. Яцишина С.Є. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства/ С.Є. Яцишин, А.В. Кривдюк // Економічний простір. – № 15. – 2015 – С. 185-190.
96. Altman E.I. Financial Ratios. Discriminant Analysis, and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E.I. Altman //Journal of Finance, September, 1968. – P. 589–609.

97. Argenti J. Predicting Corporate Failure, Technical Directorate of the Institute of Chartered Accountants in England and Wales/ J. Argenti, London, U.K. – 1983. – P. 112–146.

98. Beaver W.H. Financial Ratios and Predictions of Failure /W.H. Beaver // Empirical Research in Accounting Selected Studies, Supplement to Journal of Accounting Research – 1996. – P. 31–49.

99. Depallens G. Jobord Jp. Gestion financière de l'entreprise. – P. : Sirey 9 edition, 1986. – P. 85

100. Ohlson J. Financial Ratios and the Probabilistic Prediction of Bankruptcy / J. Ohlson // Journal of Accounting Research, 1980. – Vol. 6. – P. 12–45.